

Nationale Peiling Ondernemingsklimaat

9 MAART 2026

BELANGRIJKSTE CONCLUSIES

1. Structureel kritischer over het ondernemingsklimaat

Uit de Nationale Peiling Ondernemingsklimaat 2026 blijkt dat ondernemers aanhoudend kritisch zijn over het ondernemingsklimaat in Nederland. Meer dan de helft beoordeelt het ondernemingsklimaat als (zeer) slecht, drie op de vier vinden het ondernemingsklimaat de afgelopen vijf jaar verslechterd en zes op de tien zijn ook (zeer) somber over hoe het zich de komende jaren gaat ontwikkelen. Na een forse verslechtering van het sentiment in 2025, zet in 2026 een voorzichtig herstel in, maar het niveau ligt nog altijd onder dat van 2024.

2. Regeldruk, stabiliteit van overheidsbeleid en kosten grootste knelpunten

Ondernemers zijn met name kritisch over de regeldruk, de stabiliteit en voorspelbaarheid van het overheidsbeleid, loonkosten, belastingen en energiekosten. Dit zijn ook de onderdelen waarop zij de afgelopen jaren de meeste verslechtering hebben ervaren. Op elk van deze punten geeft (ruim) driekwart van de ondernemers aan dat de situatie is verslechterd. Positieve ontwikkelingen worden daarentegen nauwelijks gemeld.

3. Aantrekkelijkheid van Nederland onder druk

De aantrekkelijkheid van Nederland is sinds 2023 duidelijk verslechterd. Het aandeel ondernemers dat overweegt te stoppen nam tussen maart 2023 en november 2024 flink toe. Dit is weer iets afgenomen, maar ligt nog steeds flink hoger dan in 2023. Ook het aantal ondernemers dat een (deel van het) bedrijf naar het buitenland wil verplaatsen is sinds 2023 jaarlijks gestegen. Daarnaast is de bereidheid om te investeren jaarlijks afgenomen. Inmiddels verwacht bijna drie op de tien ondernemers dit jaar niet meer te investeren in Nederland. Hoewel een meerderheid nog toekomst ziet voor het eigen bedrijf in Nederland, staat dit perspectief duidelijk onder druk.

BELANGRIJKSTE CONCLUSIES

4. Politiek blijft belangrijke factor bij bedrijfsmatige keuzes door ondernemers

Ondernemers geven aan dat de politiek een belangrijke factor blijft bij bedrijfsmatige keuzes. Tegelijkertijd is de ontevredenheid over de betrouwbaarheid en stabiliteit van politiek en bestuur sinds maart 2023 sterk toegenomen. Inmiddels zegt zelfs negen op de tien ondernemers hierover ontevreden te zijn. Ook het gevoel onvoldoende gehoord te worden is de afgelopen jaren gegroeid. Daarnaast maken ondernemers zich in toenemende mate zorgen over polarisatie en geopolitieke spanningen.

5. Lokaal beeld gematigder dan het landelijke beeld, maar weinig verbetering

Het lokale ondernemingsklimaat wordt minder negatief beoordeeld dan het landelijke, maar ook daar zijn ondernemers kritisch op regeldruk, vergunningverlening en lokale belastingen. Over het algemeen overheerst het beeld van stagnatie, met op onderdelen verdere verslechtering. Ondernemers willen vooral stabiel beleid, het verminderen van regels en verlagen van kosten. Extra stimuleringsregelingen, faciliteiten of betere dienstverlening worden minder vaak genoemd als belangrijk voor het lokale ondernemingsklimaat.

Algemene conclusie

Over meerdere meetmomenten (2023–2026) is sprake van een structurele verslechtering van het ondernemingsklimaat. In 2026 is ten opzichte van eind 2025 op enkele punten een voorzichtig herstel zichtbaar, maar het vertrouwen in het bredere ondernemingsklimaat en in de politiek blijft laag. Ondernemers houden vertrouwen in hun eigen bedrijf, maar het fundament onder dat vertrouwen staat onder druk.

INHOUDSOPGAVE

INTRODUCTIE

› Belangrijkste conclusies	3
› Over het onderzoek	4

RESULTATEN

› Nederlandse economie en eigen bedrijf	6
› Ondernemingsklimaat	11
› Aantrekkelijkheid Nederland	18
› Onderdelen ondernemingsklimaat	25
› Invloed politiek op ondernemers	29
› Lokaal ondernemingsklimaat	34
› Verdieping belangrijk per branche	39

BIJLAGE	42
----------------	----

› Over de steekproef	
› Over de eerdere onderzoeken	

OVER HET ONDERZOEK

In dit onderzoek hebben we ondernemers en bestuurders gevraagd hoe zij aankijken tegen de Nederlandse economie, hun eigen onderneming en vooral naar het ondernemingsklimaat. Omdat dit onderzoek jaarlijks wordt uitgevoerd, kunnen we niet alleen de actuele stand van zaken in kaart brengen, maar ook ontwikkelingen in de tijd analyseren.

De ene ondernemer is de andere ondernemer niet. Zo zal een ondernemers in de Specialistische zakelijke dienstverlening waarschijnlijk andere ervaringen en uitdagingen hebben dan een ondernemer in de (Maak)Industrie. Door het grote aantal deelnemers geeft dit onderzoek een goed beeld van de ervaringen en meningen van ondernemers in verschillende sectoren, bedrijfsgroottes en regio's. Grote bedrijven hebben meer invloed op de economie en zijn daarom iets vaker meegenomen in dit onderzoek (zie bijlage voor meer informatie over de steekproef).

Het onderzoek is uitgevoerd door Kieskompas in opdracht van MKB-Nederland en VNO-NCW. Om een goed beeld te krijgen van de ontwikkelingen die plaatsvinden zal dit onderzoek jaarlijks worden herhaald.

Methode

Online vragenlijst

Periode

21 januari t/m 23 februari

Doelgroep

Ondernemers en bestuurders van bedrijven

Deelnemers aan het onderzoek

3630 respondenten

Weging

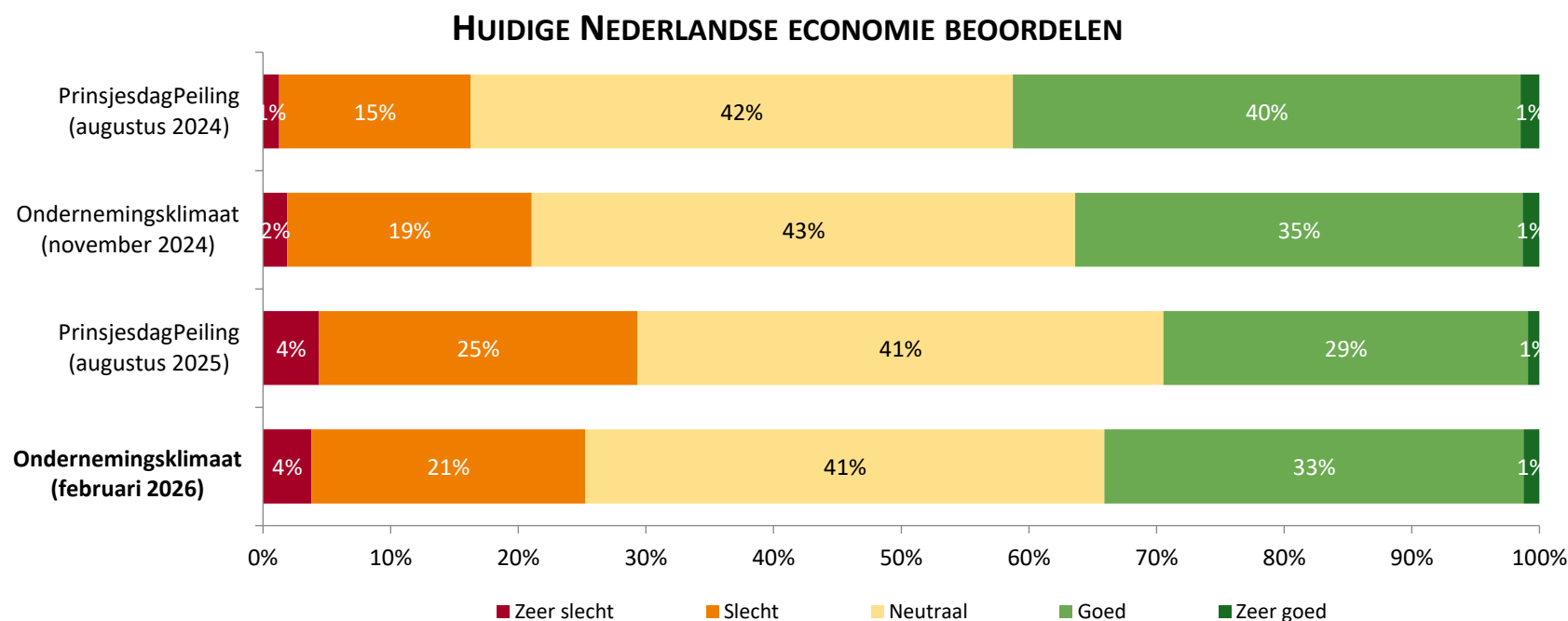
Representatief gemaakt voor provincie en branche

NEDERLANDSE ECONOMIE EN EIGEN BEDRIJF

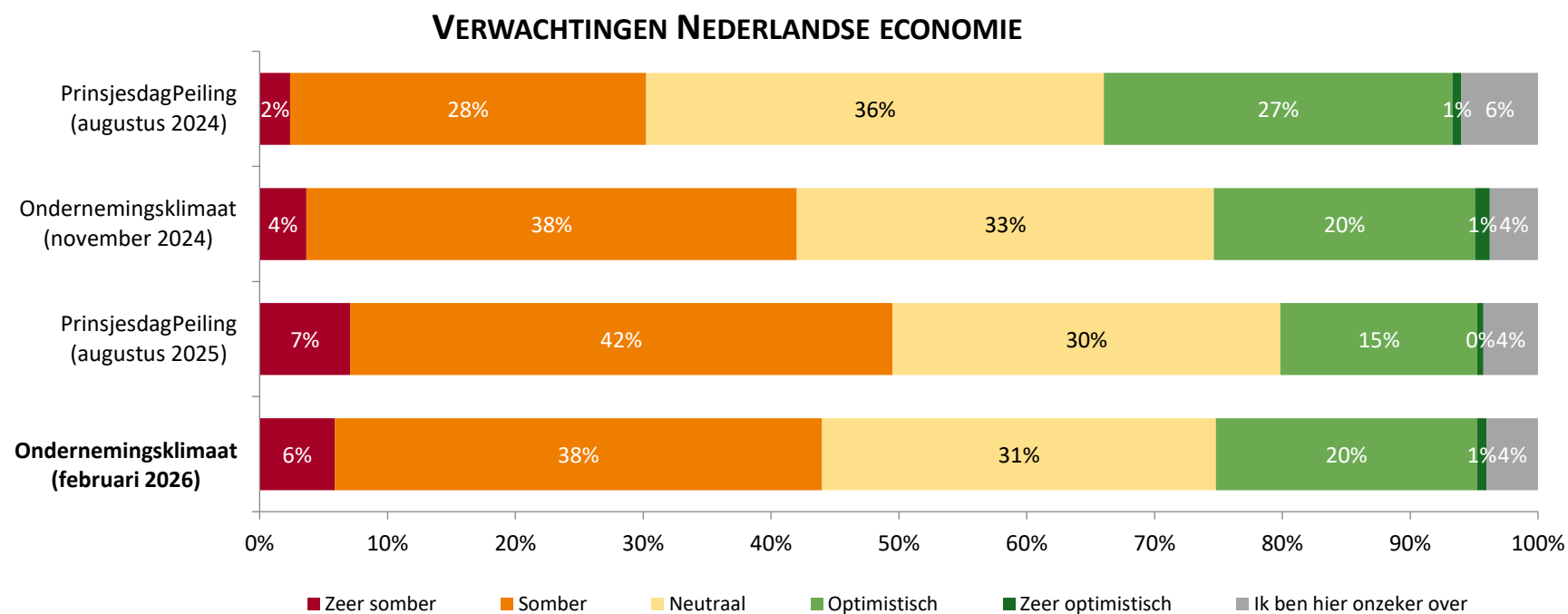
ONDERNEMERS WEER IETS POSITIEVER OVER DE HUIDIGE NEDERLANDSE ECONOMIE

Na een verslechtering vanaf eind 2024 beoordelen ondernemers de huidige Nederlandse economie in 2026 weer iets positiever. Het aandeel dat de economie als (zeer) goed beoordeelt stijgt ten opzichte van 2025, maar blijft onder het niveau van eind 2024. Ongeveer één op de drie ondernemers noemt de huidige Nederlandse economie (zeer) goed, terwijl één op de vier het (zeer) slecht noemt.

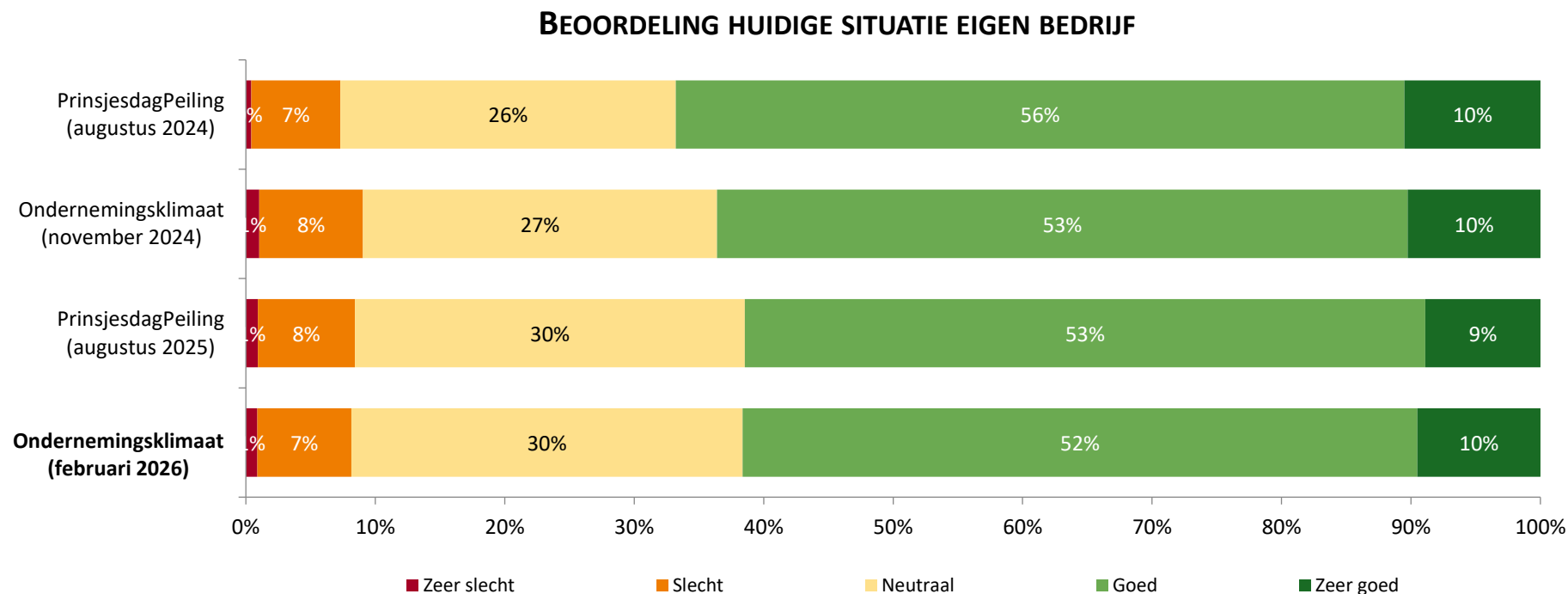
VERWACHTINGEN OVER DE NEDERLANDSE ECONOMIE BLIJVEN OVERWEGEND SOMBER

Ondanks dat iets meer ondernemers de huidige economie positief beoordelen, blijven de verwachtingen voor de toekomst terughoudend. Ruim vier op de tien ondernemers is (zeer) somber over de economische vooruitzichten, tegenover ongeveer twee op de tien die (zeer) optimistisch is. Het sentiment is daarmee iets minder negatief dan in 2025, maar van een duidelijke omslag is nog geen sprake.

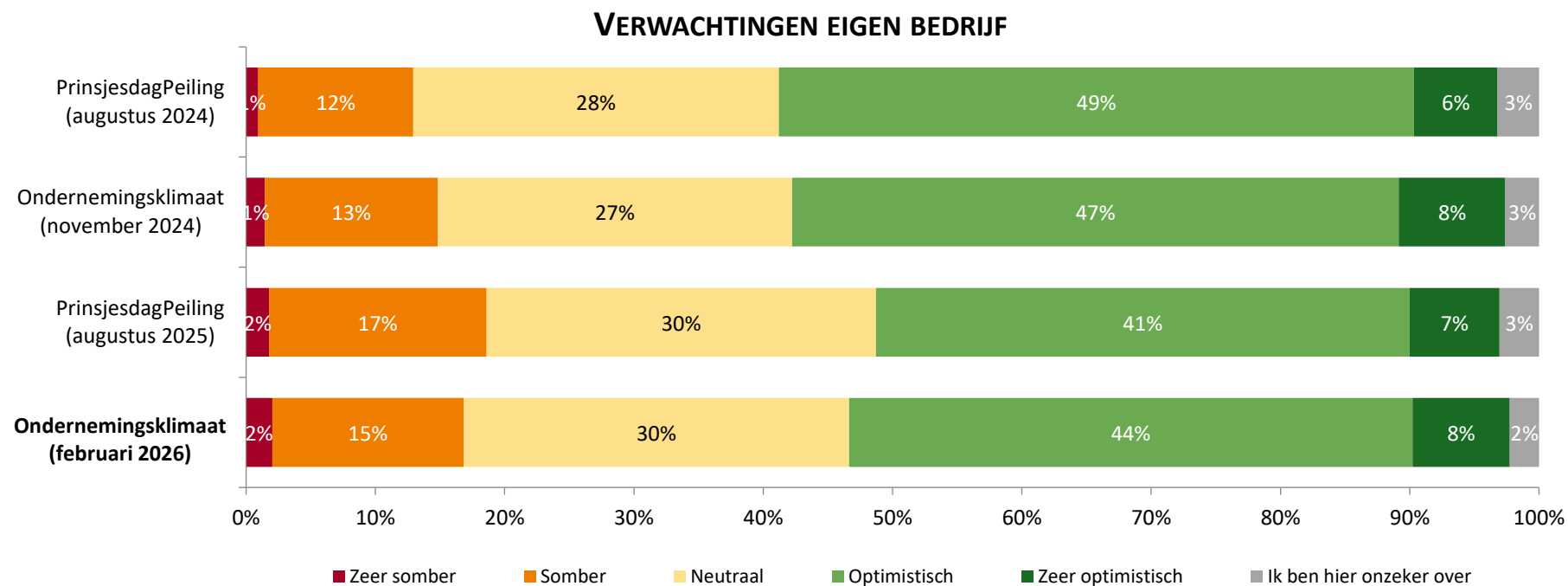
ONDERNEMERS BLIJVEN EEN STUK POSITIEVER OVER HUN EIGEN BEDRIJF DAN OVER DE BREDERE NEDERLANDSE ECONOMIE

Ondernemers beoordelen de huidige situatie van hun bedrijf overwegend positief. Ruim zes op de tien noemen de situatie van hun eigen bedrijf (zeer) goed. Na een lichte daling eind 2024 is dit beeld in de daaropvolgende jaren redelijk stabiel gebleven.

ONDERNEMERS BLIJVEN OVERWEGEND POSITIEF OVER DE TOEKOMST VAN HUN EIGEN BEDRIJF

Ook als het gaat om de toekomst van het eigen bedrijf zijn ondernemers overwegend positief. Ruim de helft is (zeer) optimistisch. Na een dip in 2025 is in 2026 sprake van een voorzichtig herstel, al ligt het vertrouwen nog onder het niveau van 2024. Net als bij de beoordeling van de huidige situatie zijn ondernemers daarmee positiever over hun eigen bedrijf dan over de bredere Nederlandse economie.

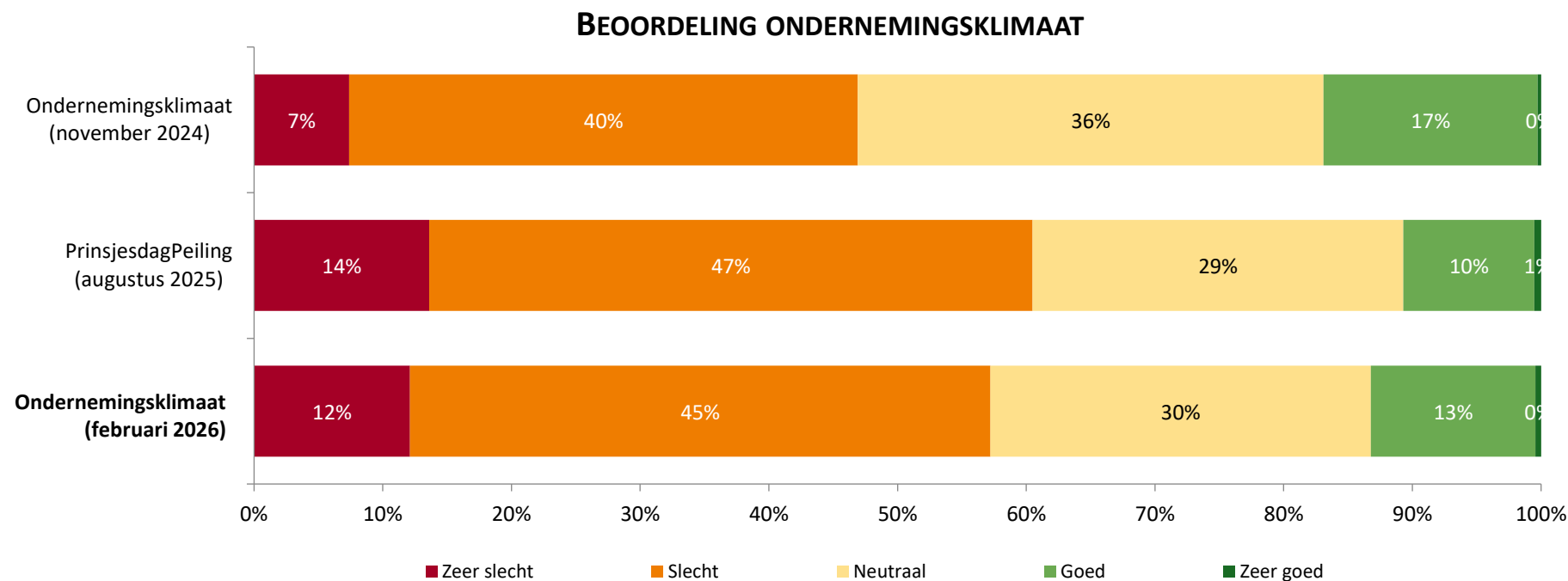

ONDERNEMINGSKLIMAAT

ONDERNEMERS BLIJVEN ZEER KRITISCH OP HET ONDERNEMINGSKLIMAAT IN NEDERLAND

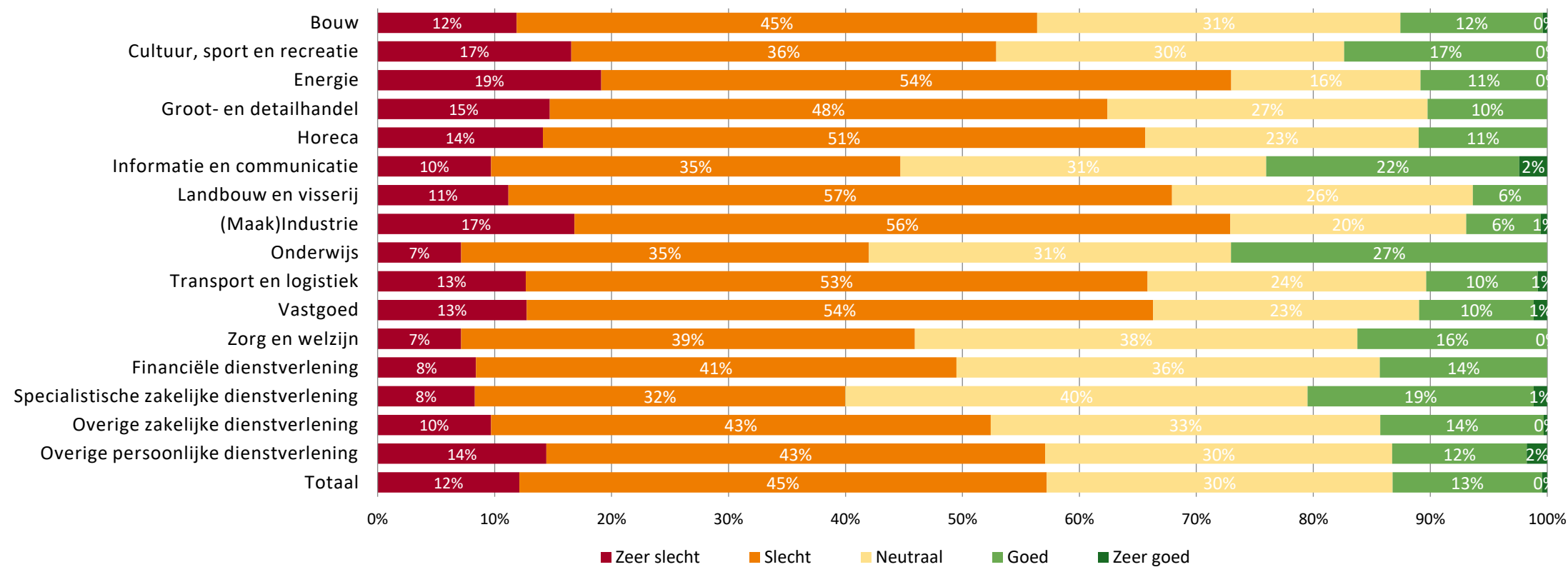
Meer dan helft van de Nederlandse ondernemers noemt het ondernemingsklimaat (zeer) slecht. In 2025 nam het negatieve oordeel duidelijk toe. In 2026 is sprake van een lichte verbetering, maar het sentiment blijft slechter dan in 2024. Slechts één op de acht noemt het ondernemingsklimaat (zeer) goed.

NEGATIEF OORDEEL OVER ONDERNEMINGSKLIMAAT BREED GEDRAGEN, MET NEGATIEVE UITSCHIETERS

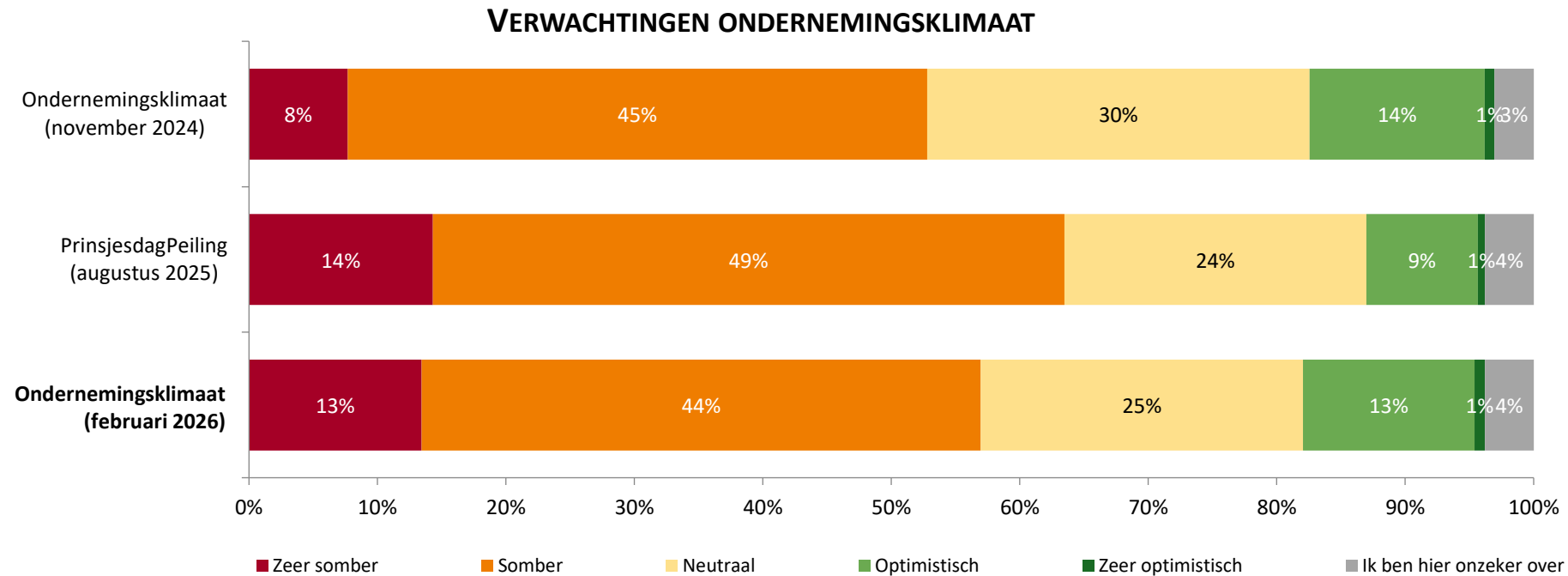
In vrijwel alle branches noemt de meerderheid van de ondernemers het ondernemingsklimaat (zeer) slecht. Met name in de Energie, Horeca, Landbouw en visserij, Industrie, Vastgoed en Transport en logistiek zijn ondernemers negatiever over het ondernemingsklimaat. Ondernemers in het Onderwijs, de Informatie- en communicatiesector en Specialistische zakelijke dienstverlening zijn positiever, al noemen ook daar de meeste ondernemers het ondernemingsklimaat (zeer) slecht.

BEOORDELING ONDERNEMINGSKLIMAAT - PER BRANCHE

VERWACHTINGEN ONDERNEMINGSKLIMAAT BLIJVEN OVERWEGEND SOMBER

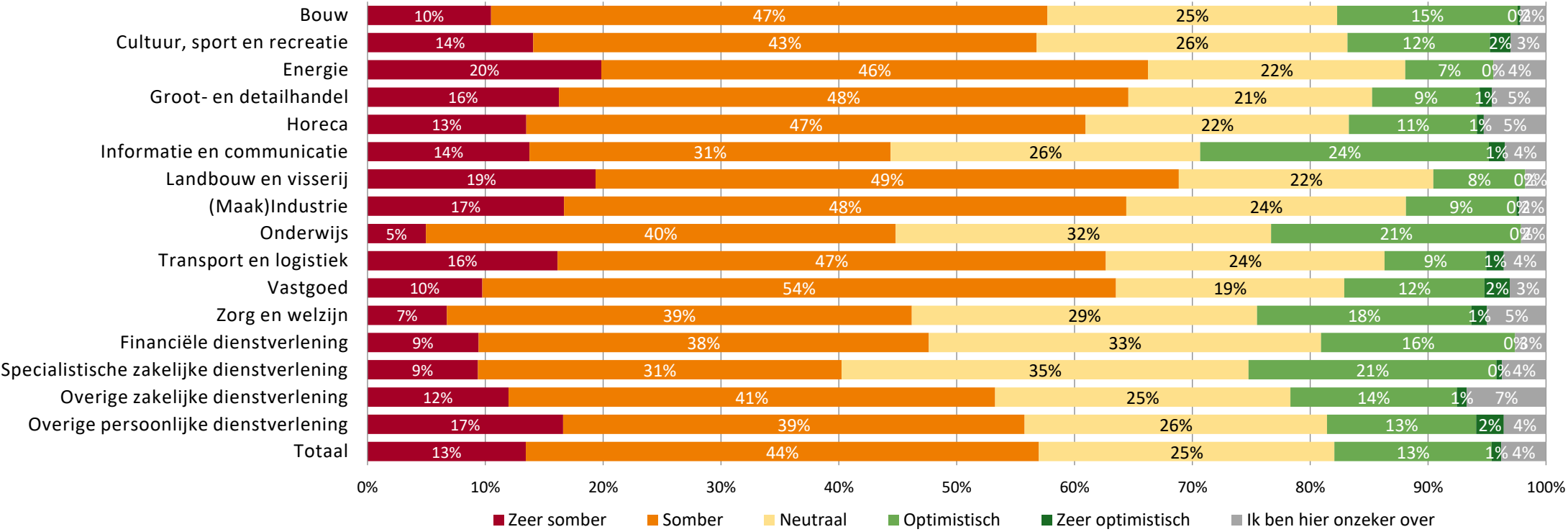
Meer dan de helft van de ondernemers is (zeer) somber over de ontwikkeling van het ondernemingsklimaat in de komende twaalf maanden. Na een duidelijke verslechtering in 2025 is in 2026 sprake van een lichte verbetering, maar het pessimisme blijft overheersen en ligt nog altijd hoger dan in 2024.

SOMBERHEID OVER KOMENDE 12 MAANDEN BREED GEDEELD TUSSEN BRANCHES

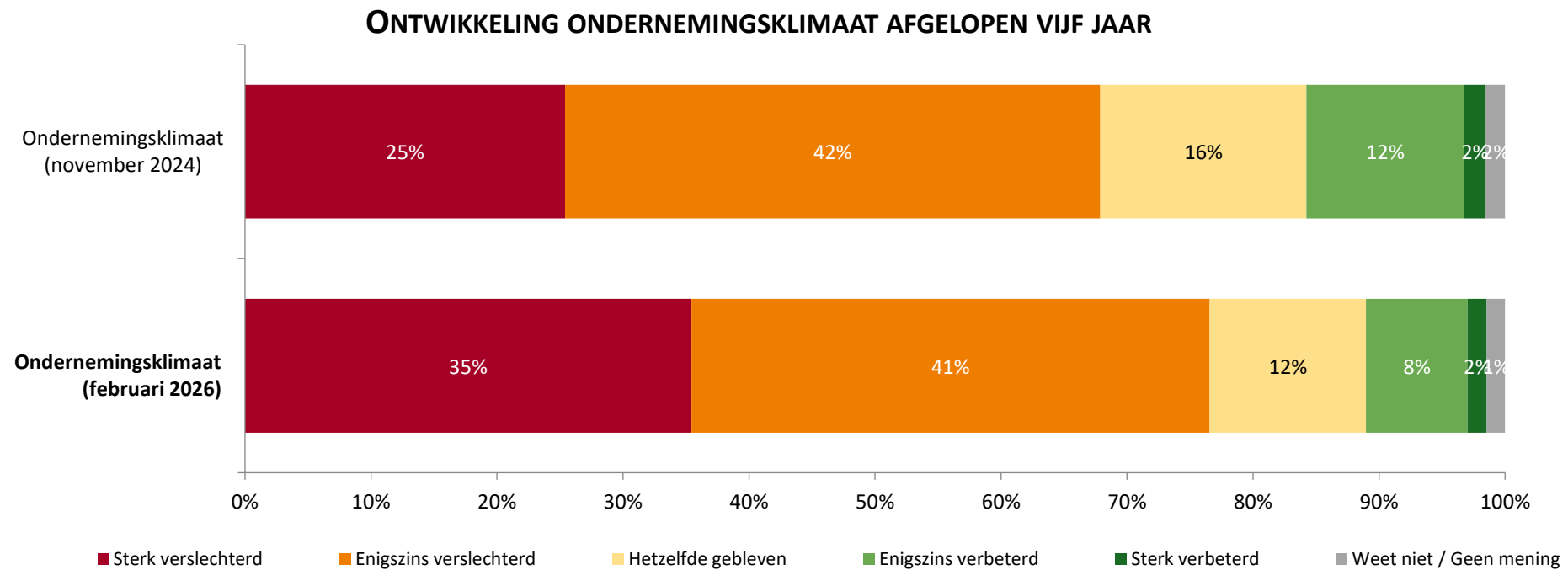
In bijna alle branches is de meerderheid van de ondernemers (zeer) somber over de ontwikkeling van het ondernemingsklimaat in de komende twaalf maanden. Vooral in sectoren als Energie, Landbouw, Industrie en de Groot- en detailhandel is het negatieve sentiment sterk aanwezig. Ondernemers in de Informatie en communicatie, Onderwijs en Specialistische zakelijke dienstverlening zijn relatief optimistisch, hoewel ook daar een grotere groep somber dan optimistisch is.

VERWACHTINGEN ONDERNEMINGSKLIMAAT - PER BRANCHE

STEEDS MEER ONDERNEMERS VINDEN DAT HET ONDERNEMINGSKLIMAAT DE AFGELOPEN VIJF JAAR VERSLECHTERD IS

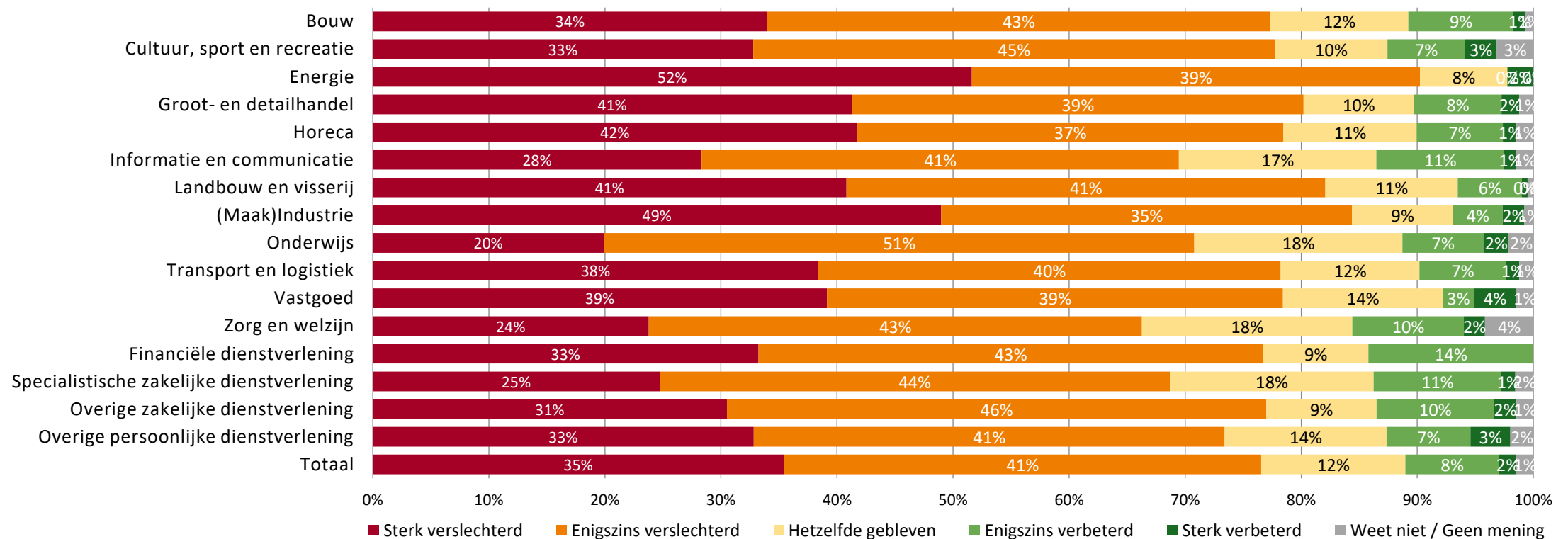
Ruim drie op de vier ondernemers geeft aan dat het ondernemingsklimaat in de afgelopen vijf jaar is verslechterd. Eind 2024 was dit nog ruim twee op de drie. Het aandeel ondernemers dat verbetering ziet, is verder afgenomen. Daarmee is de negatieve beoordeling van de ontwikkeling van het ondernemingsklimaat in de afgelopen jaren verder toegenomen.

VERSLECHTERING VAN HET ONDERNEMINGSKLIMAAT BREED GEVOELD IN ALLE BRANCHES

In alle branches zegt minimaal twee op de drie ondernemers dat het ondernemingsklimaat in de afgelopen vijf jaar is verslechterd. In de sectoren Energie, Groot- en detailhandel, Landbouw en visserij en Industrie geldt dit zelfs voor meer dan acht op de tien ondernemers. Wat opvalt is dat ondernemers in alle sectoren aangeven dat het ondernemingsklimaat is verslechterd. De kritiek beperkt zich dus niet tot enkele branches, maar speelt breed in het bedrijfsleven.

ONTWIKKELING ONDERNEMINGSKLIMAAT AFGELOPEN VIJF JAAR - PER BRANCHE

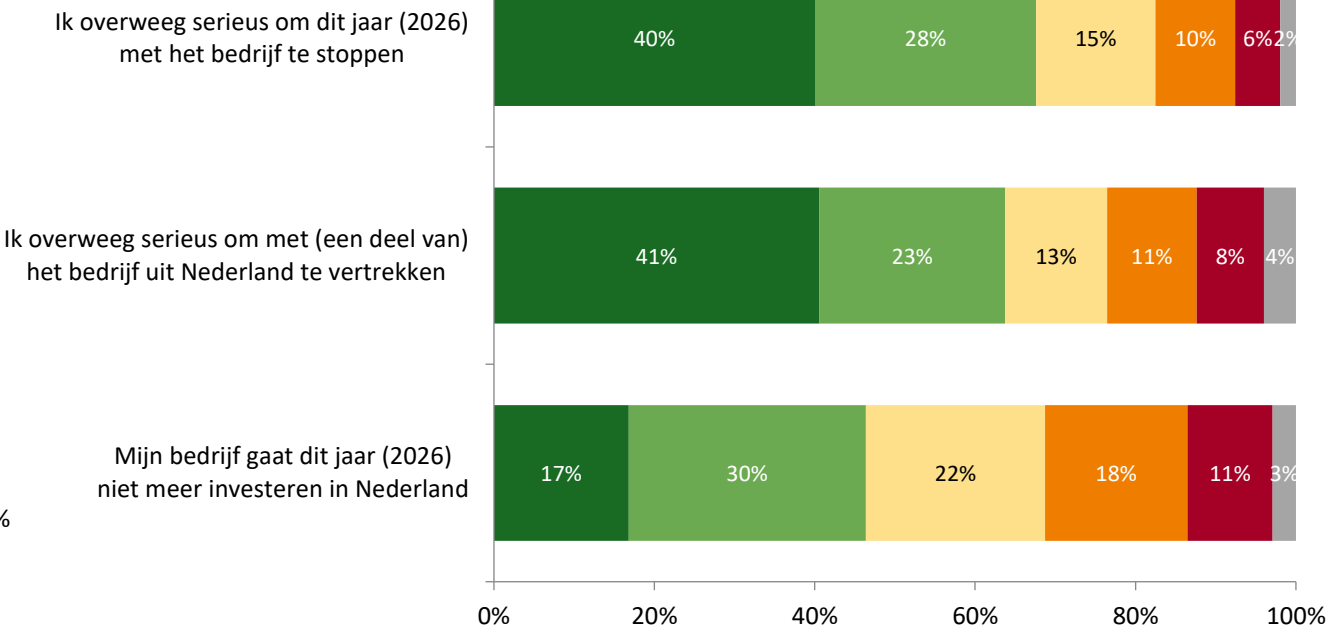
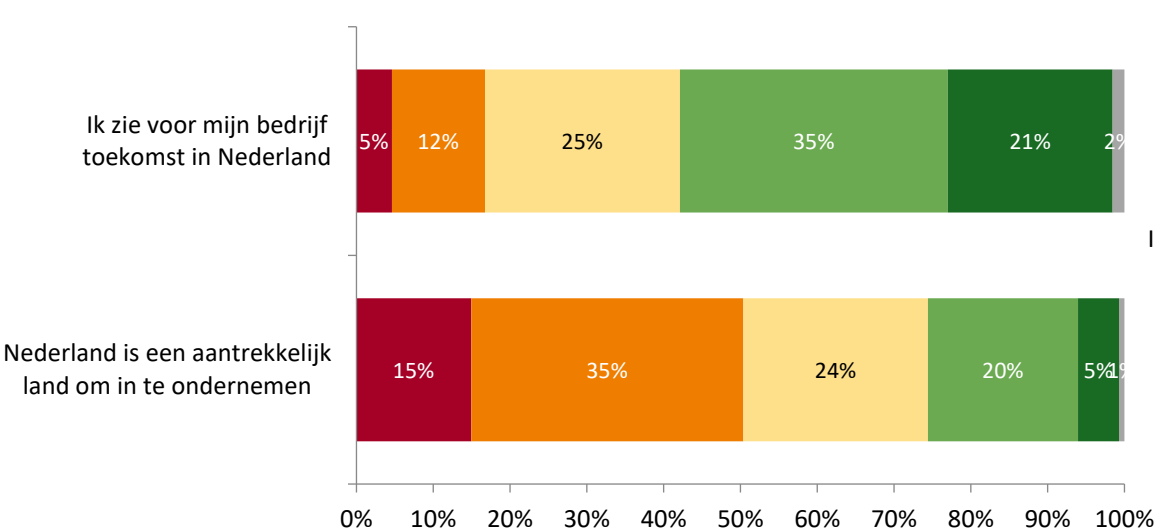
AANTREKKELIJKHEID NEDERLAND

ONDERNEMERS ZIEN EEN TOEKOMST VOOR HUN BEDRIJF, MAAR TWIJFELEN OVER HET ONDERNEMINGSKLIMAAT

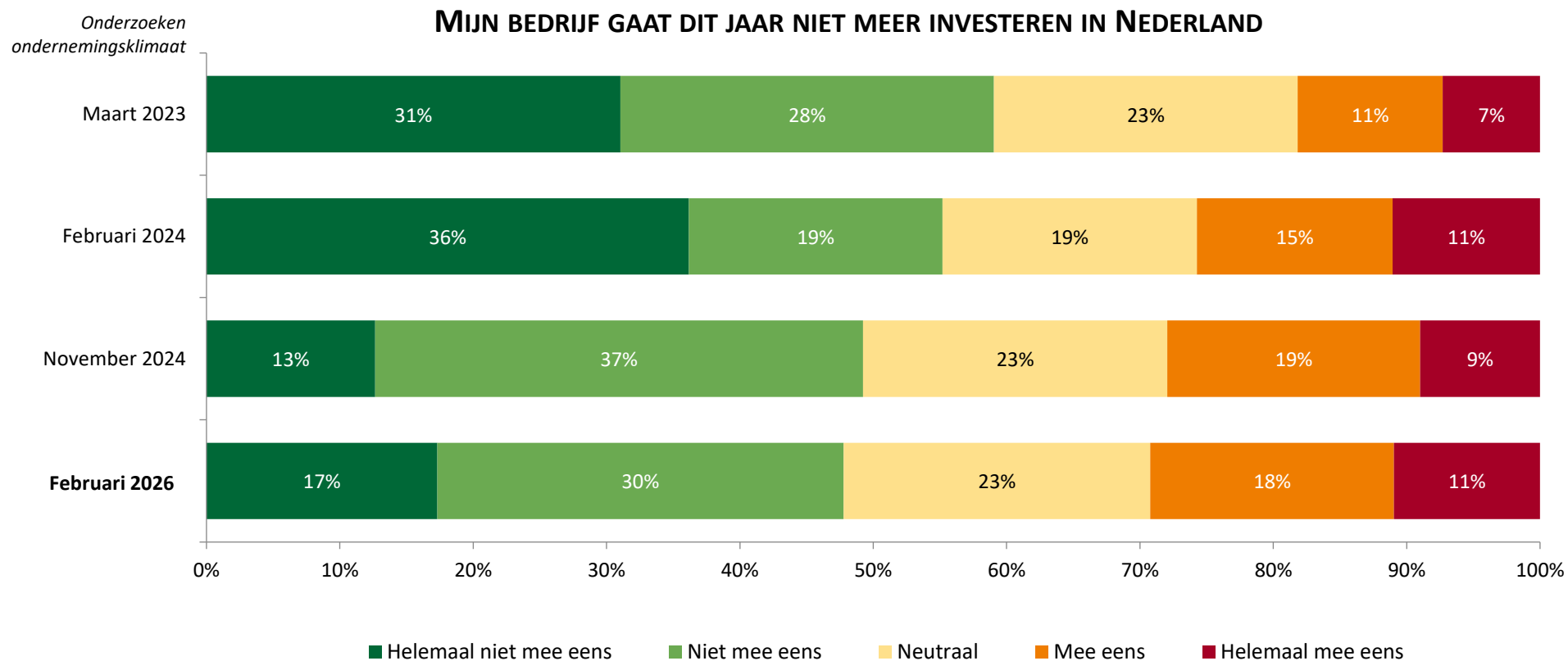
Ondanks dat een meerderheid toekomst ziet voor het eigen bedrijf in Nederland, is er ook duidelijke terughoudendheid. Eén op de zeven ondernemers overweegt serieus te stoppen. Eén op de vijf denkt na over (gedeeltelijk) vertrek uit Nederland. En iets minder dan één op de drie verwacht dit jaar niet meer te investeren in Nederland. Tot slot noemt de helft van de ondernemers Nederland geen aantrekkelijk land om in te ondernemen.

AANTREKKLIJKHEID NEDERLAND

INVESTERINGSBEREIDHEID IN NEDERLAND NEEMT AF

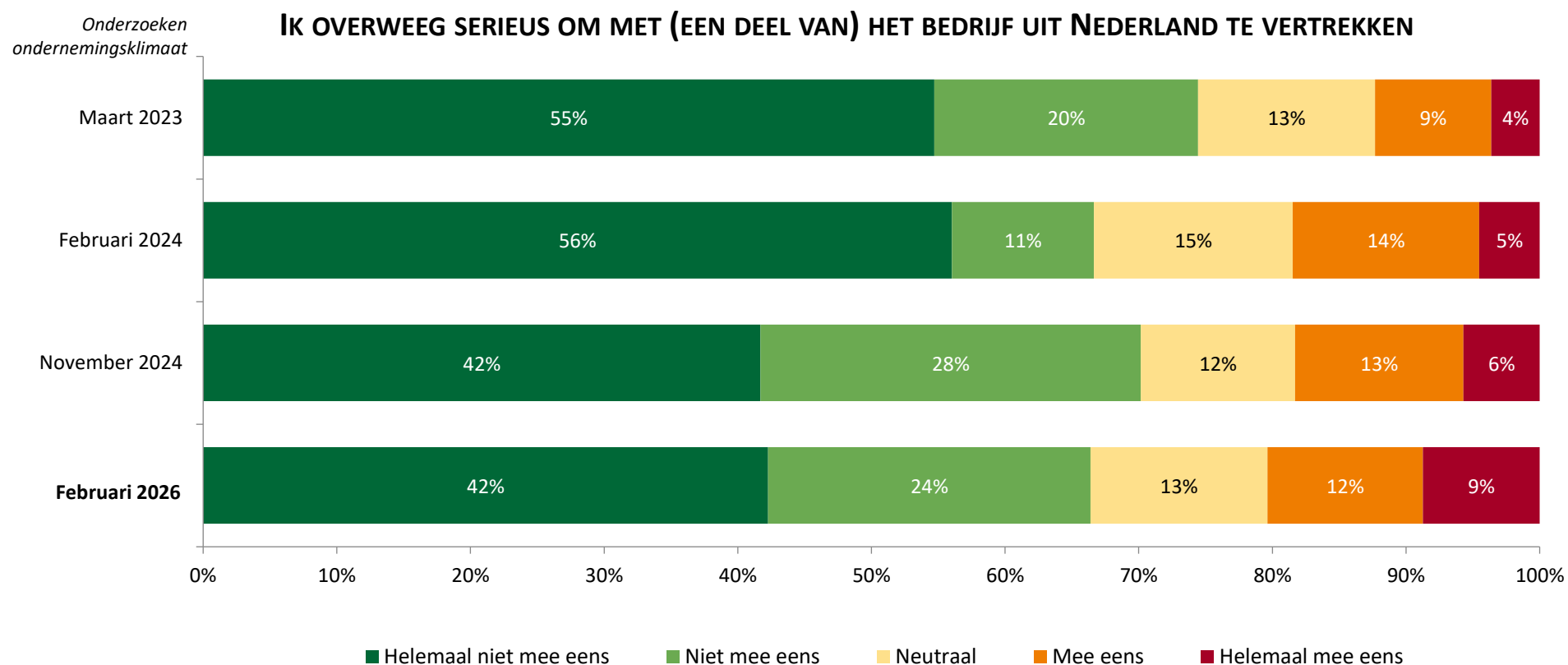
Het aandeel ondernemers dat aangeeft dit jaar niet meer te investeren in Nederland is sinds de meting in maart 2023 duidelijk toegenomen. In 2023 ging het om minder dan twee op de tien ondernemers, terwijl dit inmiddels is opgelopen naar bijna drie op de tien. De terughoudendheid bij investeringen laat daarmee een structurele stijging zien.

*Resultaten zijn berekend exclusief weet ik niet/niet van toepassing

STEEDS MEER ONDERNEMERS OVERWEGEN (GEDEELTELIJK) VERTREK UIT NEDERLAND

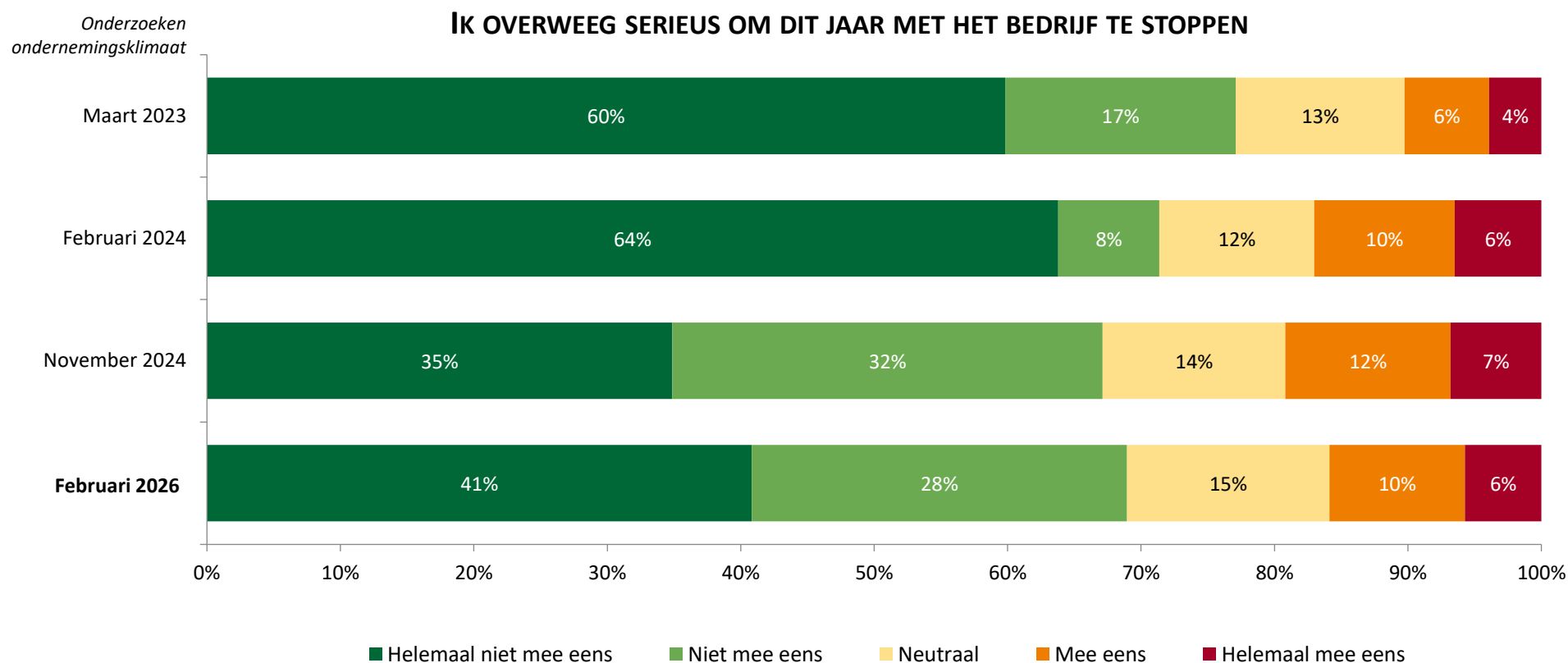
Het aandeel ondernemers dat serieus overweegt om (een deel van) het bedrijf uit Nederland te verplaatsen is sinds 2023 duidelijk toegenomen. Na een sterke stijging in 2024 blijft dit aandeel op een hoger niveau, met in 2026 opnieuw een lichte toename. Ruim één op de vijf ondernemers overweegt inmiddels met (een deel van) het bedrijf te vertrekken.

*Resultaten zijn berekend exclusief weet ik niet/niet van toepassing

NA STIJGING IN 2024 STABILISEERT HET AANDEEL ONDERNEMERS DAT OVERWEEGT TE STOPPEN MET HET BEDRIJF

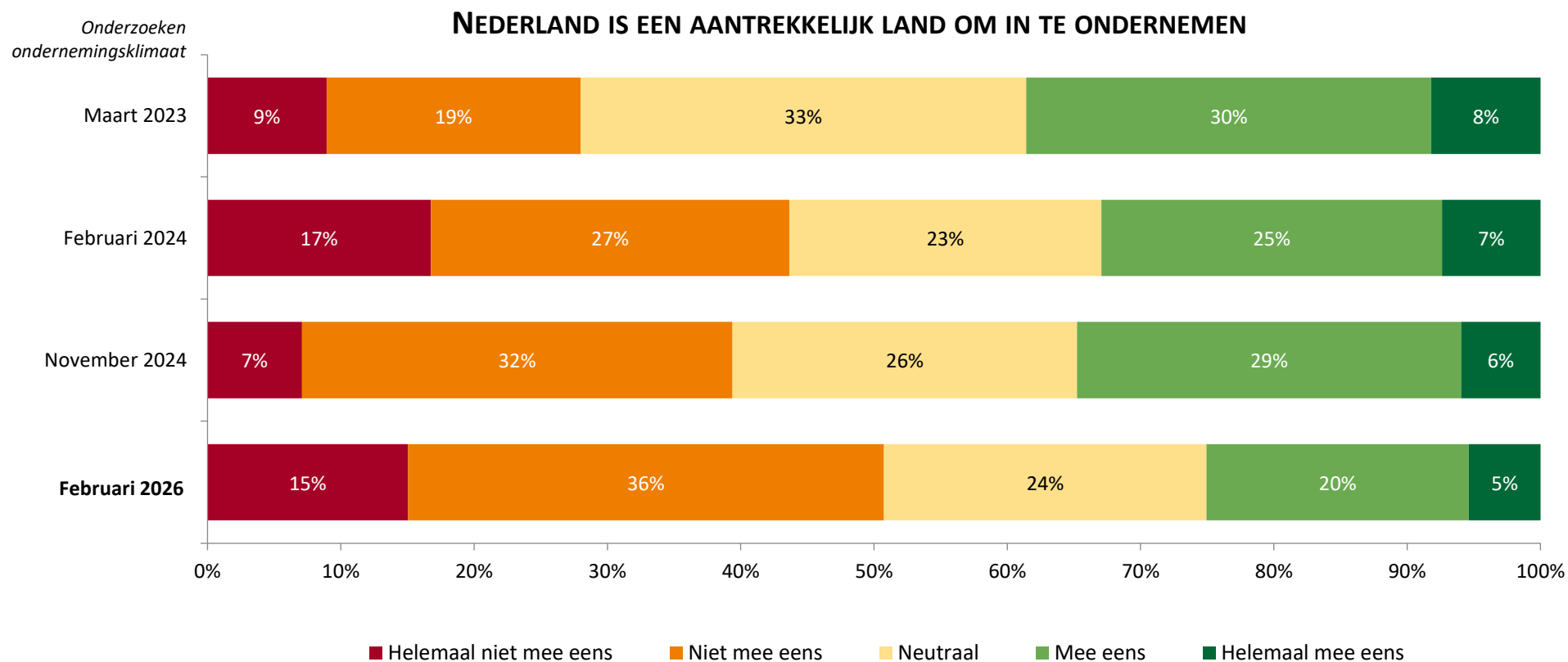
Het aandeel ondernemers dat serieus overweegt te stoppen nam toe tussen maart 2023 en november 2024. In 2026 ligt dit aandeel op een vergelijkbaar niveau als in begin 2024. De stijging lijkt daarmee geen tijdelijke uitschieter, maar een structurele verschuiving ten opzichte van 2023.

*Resultaten zijn berekend exclusief weet ik niet/niet van toepassing

MEER DAN DE HELFT VAN DE ONDERNEMERS VINDT NEDERLAND GEEN AANTREKKELIJK LAND OM IN TE ONDERNEMEN

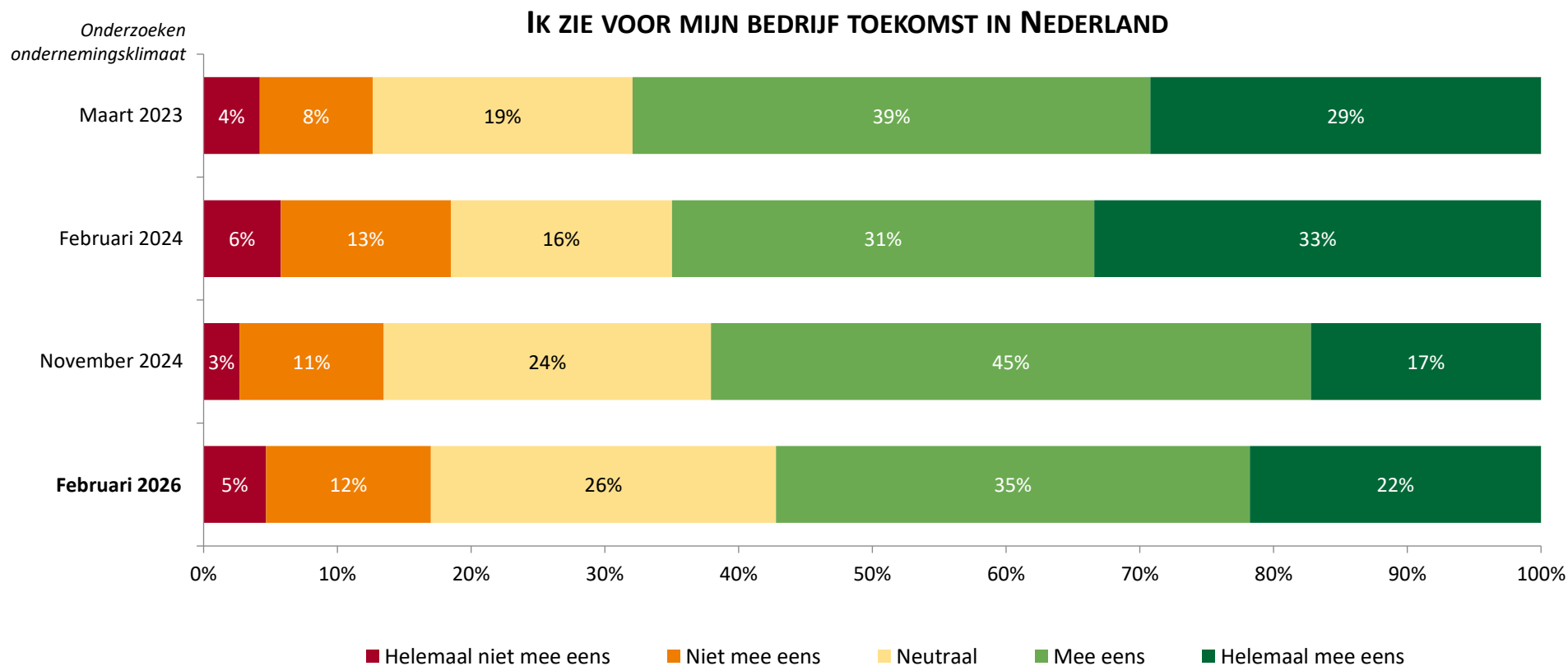
Het aantal ondernemers dat Nederland onaantrekkelijk noemt om in te ondernemen is de afgelopen jaren ook gegroeid. Waar in maart 2023 nog drie op de tien ondernemers Nederland als onaantrekkelijk bestempelden om in te ondernemen, is dit inmiddels gestegen naar ongeveer vijf op de tien.

*Resultaten zijn berekend exclusief weet ik niet/niet van toepassing

ONDERNEMERS ZIEN MINDER TOEKOMSTPERSPECTIEF VOOR HUN BEDRIJF IN NEDERLAND

Hoewel nog altijd een meerderheid van de ondernemers toekomst ziet voor hun bedrijf in Nederland, is dit aandeel sinds 2023 gedaald. Het aandeel ondernemers dat toekomst ziet voor hun bedrijf nam sinds maart 2023 stapsgewijs af en ligt in 2026 duidelijk lager dan drie jaar geleden. Het toekomstperspectief voor het eigen bedrijf in Nederland staat daarmee onder druk.

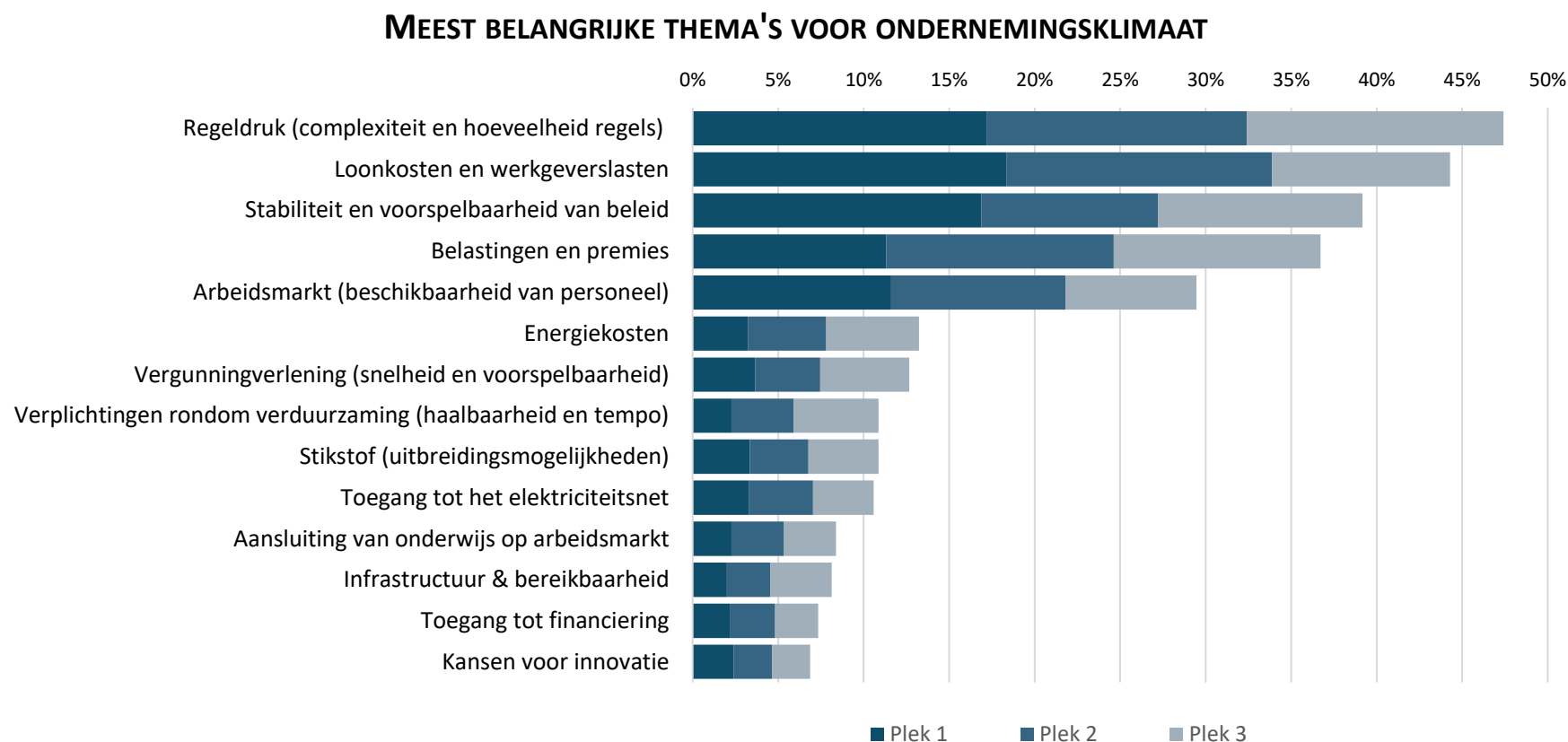
*Resultaten zijn berekend exclusief weet ik niet/niet van toepassing

ONDERDELEN
ONDERNEMINGSKLIMAAT

REGELDRUK EN LOONKOSTEN BELANGRIJKSTE THEMA'S VOOR ONDERNEMERS

Ondernemers noemen regeldruk het vaakst als één van de drie belangrijkste thema's voor het ondernemingsklimaat. Ook loonkosten en de stabiliteit en voorspelbaarheid van overheidsbeleid worden veel genoemd. Belastingen en de krapte op de arbeidsmarkt volgen daarna. Thema's als innovatie, financiering en infrastructuur worden minder vaak als hoogste prioriteit genoemd.

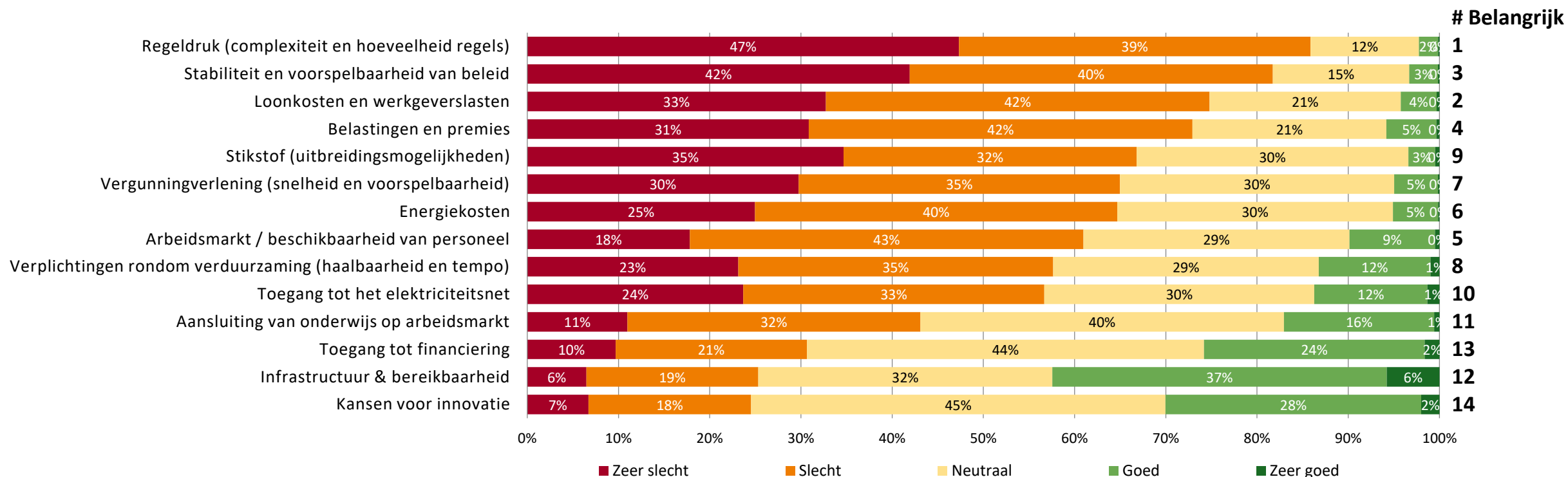

ONDERNEMERS KRITISCH OVER BELANGRIJKE ONDERDELEN VAN HET ONDERNEMINGSKLIMAAT

Voor de regeldruk, de stabiliteit en voorspelbaarheid van het overheidsbeleid en de loonkosten worden door veel ondernemers als (zeer) slecht beoordeeld. Ook belastingen en premies, stikstof (uitbreidingsmogelijkheden), en vergunningverlening scoren relatief negatief. Relatief positief zijn ondernemers over infrastructuur en bereikbaarheid, kansen voor innovatie en toegang tot financiering.

Het getal rechts geeft aan op welke plek een thema staat in de rangorde van belangrijkste onderwerpen (zie figuur pagina 26). Zo wordt regeldruk zowel als belangrijk ervaren als negatief beoordeeld, terwijl stikstof wel negatief scoort, maar lager in de rangorde staat.

BEOORDELING ONDERDELEN ONDERNEMINGSKLIMAAT

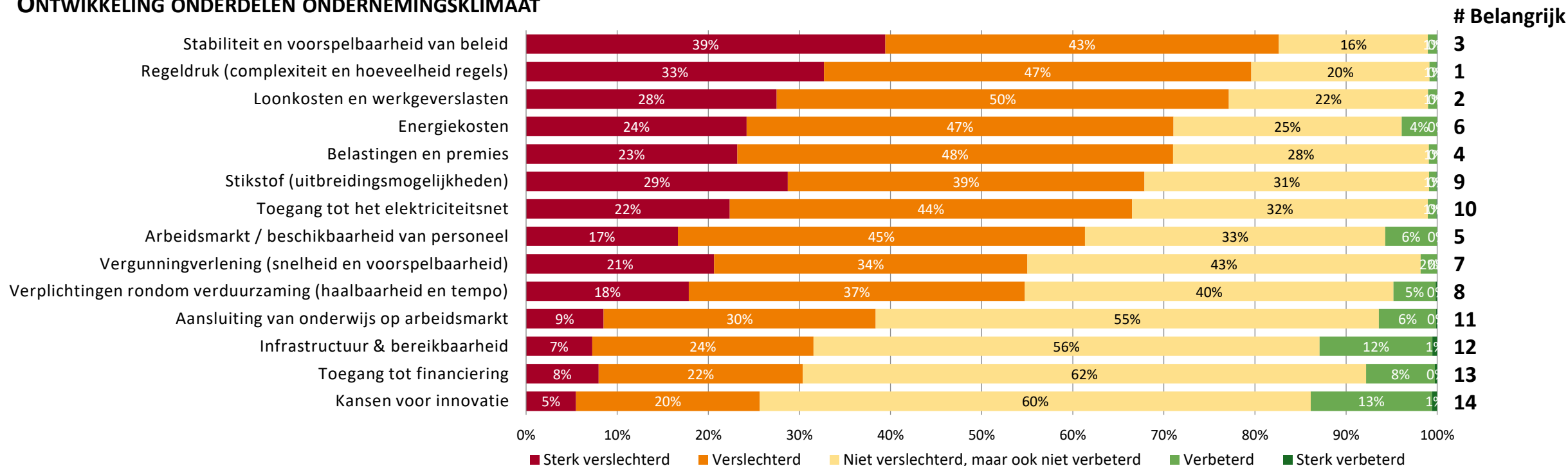

ONDERNEMERS ZIEN OP VEEL ONDERDELEN EEN VERSLECHTERING VAN HET ONDERNEMINGSKLIMAAT

Vooraf op het gebied van stabiliteit en voorspelbaarheid van beleid, regeldruk, stikstof, loonkosten en energiekosten geven veel ondernemers aan dat de situatie in de afgelopen jaren is verslechterd. Op deze onderwerpen zegt (ruim) drie op de vier ondernemers dat het ondernemingsklimaat achteruit is gegaan. Op onderwerpen als toegang tot financiering, infrastructuur en kansen voor innovatie is het beeld minder negatief en vaker stabiel gebleven, maar het aantal ondernemers dat een verbetering ziet blijft beperkt.

Het getal rechts geeft aan op welke plek een thema staat in de rangorde van belangrijkste onderwerpen (zie figuur twee pagina 26). Daarbij valt het op dat juist op belangrijke onderdelen ondernemers vaak een verslechtering ervaren.

ONTWIKKELING ONDERDELEN ONDERNEMINGSKLIMAAT

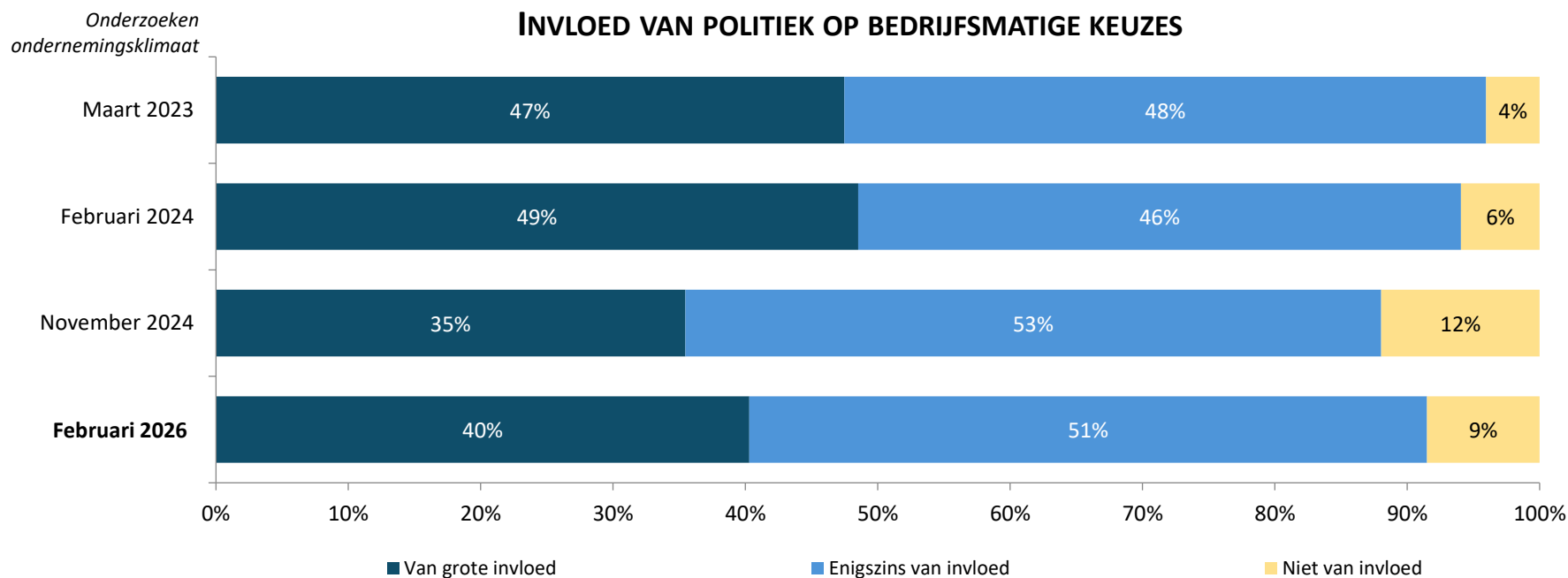

INVLOED POLITIEK OP ONDERNEMERS

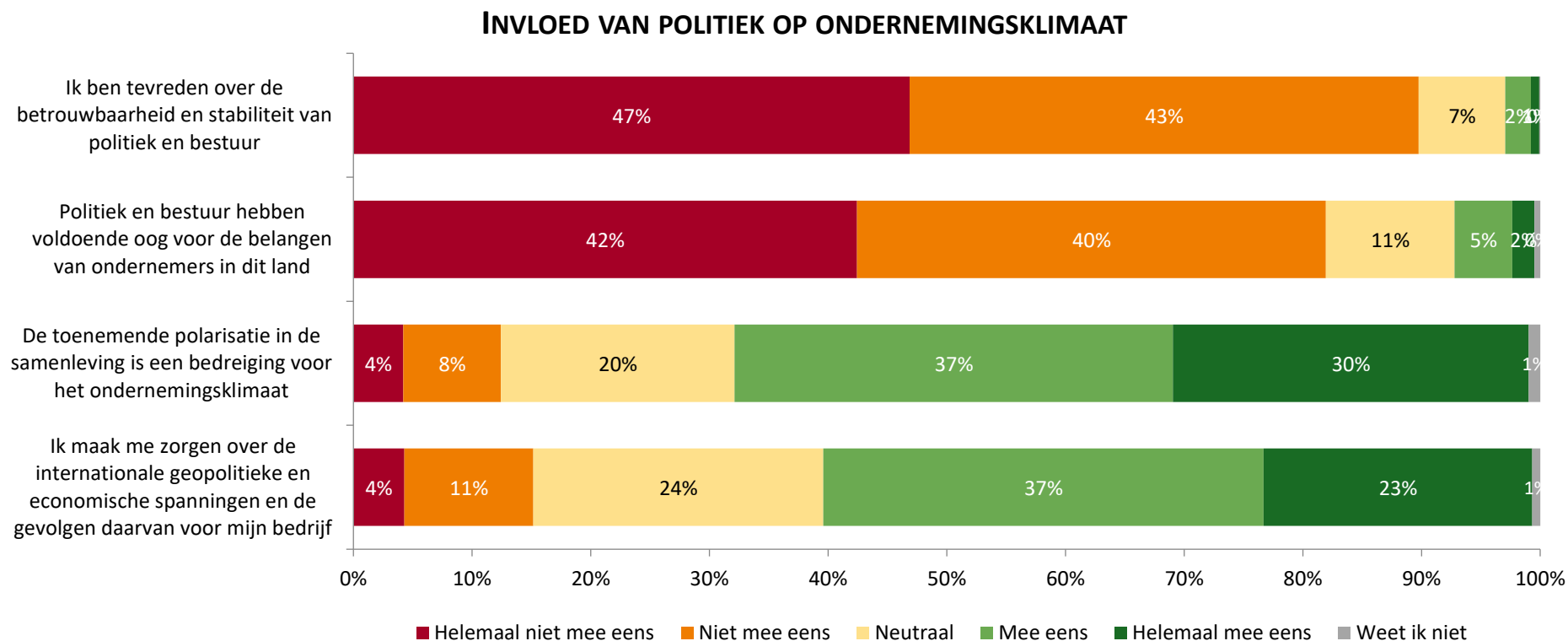
POLITIEK BLIJFT BELANGRIJKE FACTOR BIJ BEDRIJFSMATIGE KEUZES DOOR ONDERNEMERS

Al meerdere jaren geeft een zeer ruime meerderheid van de ondernemers aan dat politieke besluiten van invloed zijn op hun bedrijfsmatige keuzes. In 2024 was er een tijdelijke daling zichtbaar, maar in 2026 neemt het aandeel dat politiek als bepalend ervaart weer toe. Politiek blijft daarmee een belangrijke factor in de keuzes die ondernemers maken voor hun bedrijf.

ONDERNEMERS KRITISCH OP BETROUWBAARHEID POLITIEK EN BEZORGD OVER GEOPOLITIEKE SPANNINGEN

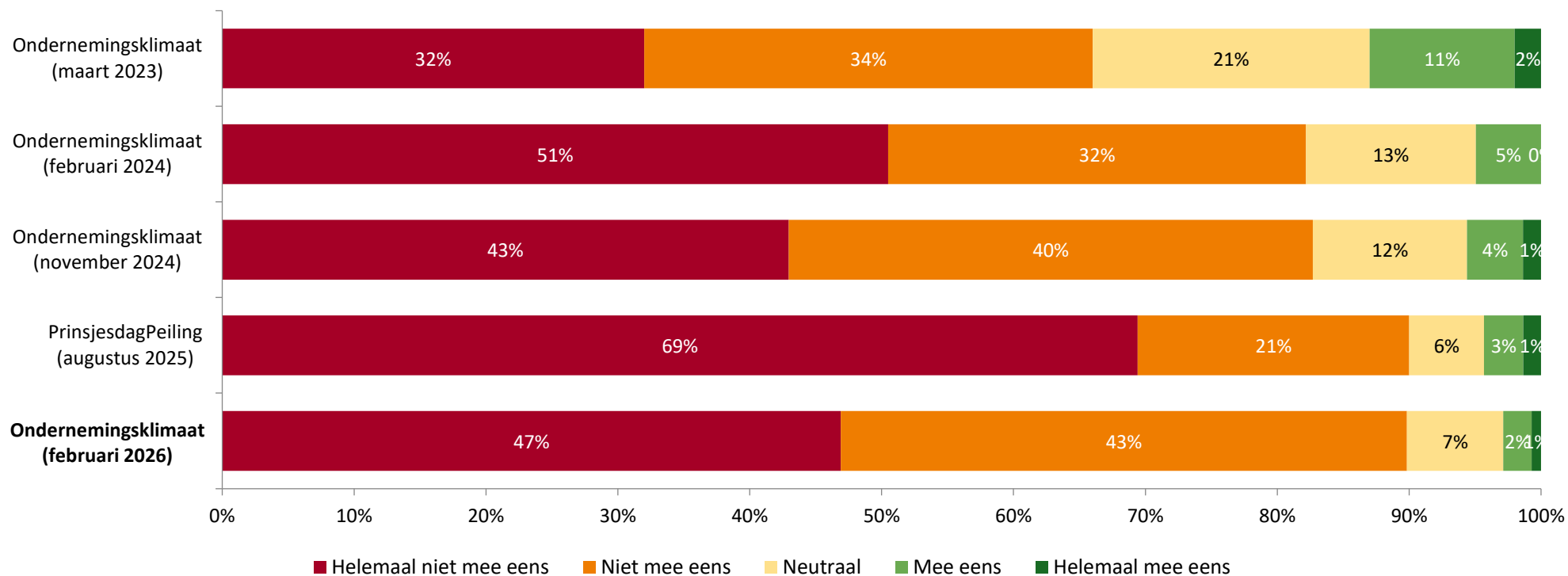
Negen op de tien ondernemers is niet tevreden over de betrouwbaarheid en stabiliteit van politiek en bestuur. Ook vindt het overgrote deel dat politiek en bestuur onvoldoende oog hebben voor de belangen van ondernemers. Daarnaast maken veel ondernemers zich zorgen over toenemende polarisatie in de samenleving en over internationale geopolitieke en economische spanningen. Deze zorgen worden door een duidelijke meerderheid gedeeld.

ONTEVREDENHEID OVER POLITIEKE STABILITEIT VERDER TOEGENOMEN

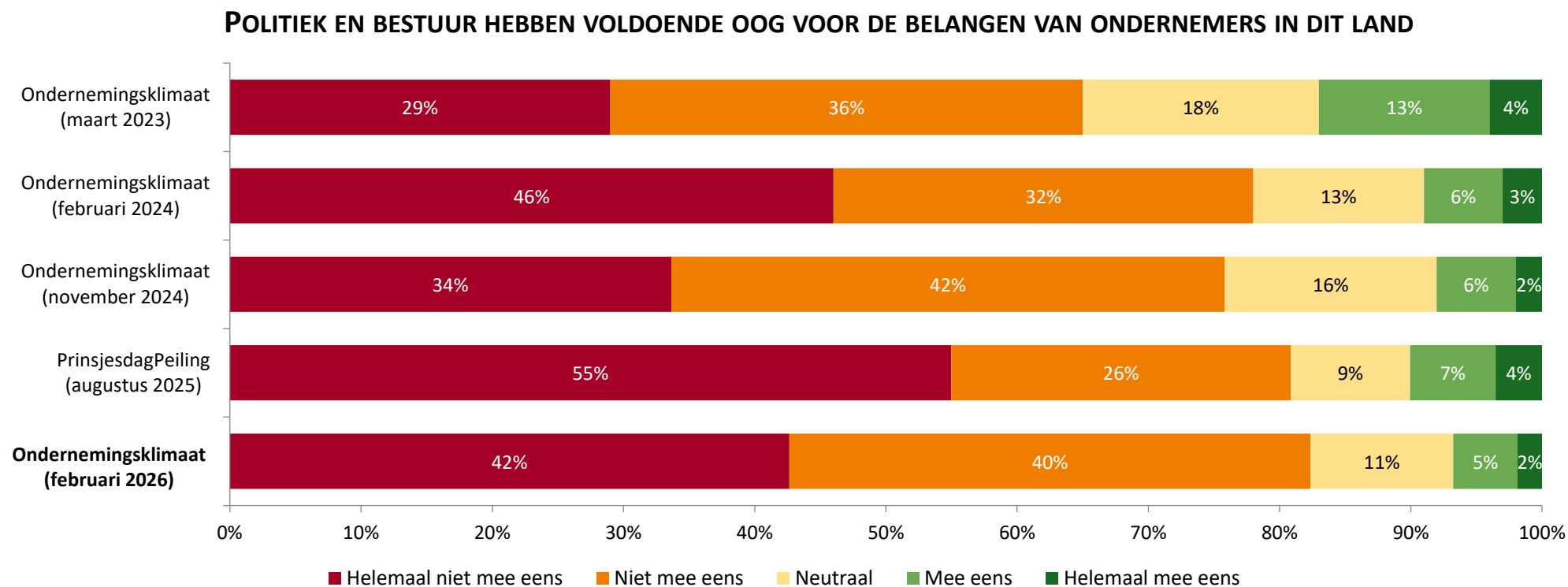
Het aandeel ondernemers dat ontevreden is over de betrouwbaarheid en stabiliteit van politiek en bestuur is sinds maart 2023 sterk gestegen. Op dit moment geeft zelfs negen op de tien ondernemers aan ontevreden te zijn. Bij de vorige PrinsjesdagPeiling werd vaker gekozen voor 'Helemaal niet mee eens', maar ook nadat er nieuw kabinet is gevormd blijft het vertrouwen in politieke stabiliteit op een zeer laag niveau.

IK BEN TEVREDEN OVER DE BETROUWBAARHEID EN STABILITEIT VAN POLITIEK EN BESTUUR

STEEDS MEER ONDERNEMERS VOELEN ZICH ONVOLDOENDE GEHOORD DOOR POLITIEK EN BESTUUR

Het aandeel ondernemers dat vindt dat politiek en bestuur onvoldoende oog hebben voor hun belangen is sinds 2023 duidelijk gestegen. Inmiddels vindt meer dan acht op de tien ondernemers dat politiek en bestuur onvoldoende oog hebben voor de belangen van ondernemers. Na een tijdelijke lichte afname tussen februari 2024 en november 2024 loopt de onvrede in 2025 opnieuw op. Hoewel het aandeel ondernemers dat kiest voor ‘Helemaal niet mee eens’ is afgenomen ten opzichte van de PrinsjesdagPeiling, is het aandeel ondernemers dat kiest voor ‘Niet mee eens’ nog sterker toegenomen.

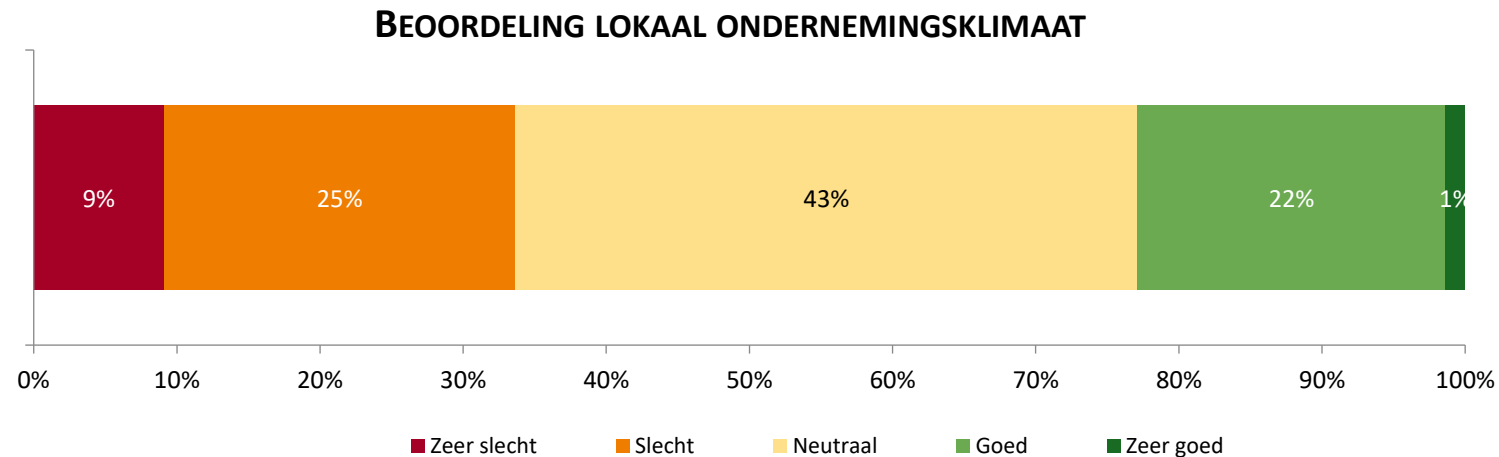

LOKAAL ONDERNEMINGSKLIMAAT

BEOORDELING ONDERNEMINGSKLIMAAT IN DE GEMEENTE VERDEELD, MAAR POSITIEVER DAN LANDELIJK

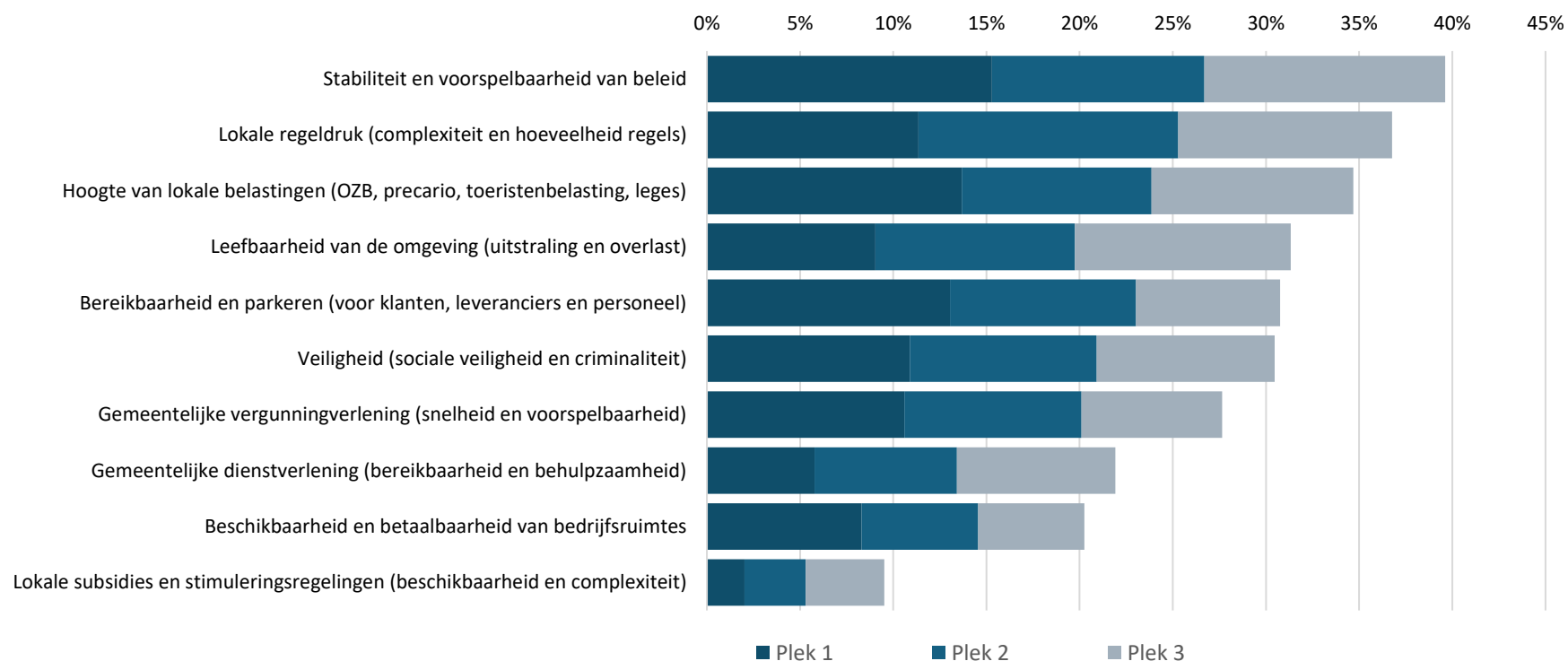
Het ondernemingsklimaat in de gemeente roept gemengde reacties op onder ondernemers. Ongeveer één op de drie ondernemers noemt het (zeer) slecht, terwijl een vergelijkbaar deel het (zeer) goed noemt. De grootste groep is neutraal. Daarmee is het oordeel minder uitgesproken dan bij het landelijke ondernemingsklimaat. Per saldo wordt de situatie in de gemeente wel positiever beoordeeld dan landelijk.

STABILITEIT VAN BELEID, REGELDRIK EN HOOGTE LOKALE BELASTINGEN BELANGRIJKSTE VOOR ONDERNEMERS

Ondernemers vinden stabiliteit en voorspelbaarheid van beleid het belangrijkste thema voor het lokale ondernemingsklimaat. Ook lokale regeldruk en de hoogte van lokale belastingen staan hoog op de agenda. De leefbaarheid, bereikbaarheid en veiligheid staan ook vaak in de top-drie, maar worden minder vaak als belangrijkste prioriteit genoemd. De nadruk ligt vooral op het verminderen van regels en verlagen van kosten dan op extra stimuleringsregelingen, faciliteiten of betere dienstverlening.

MEEST BELANGRIJKE THEMA'S VOOR LOKALE ONDERNEMINGSKLIMAAT

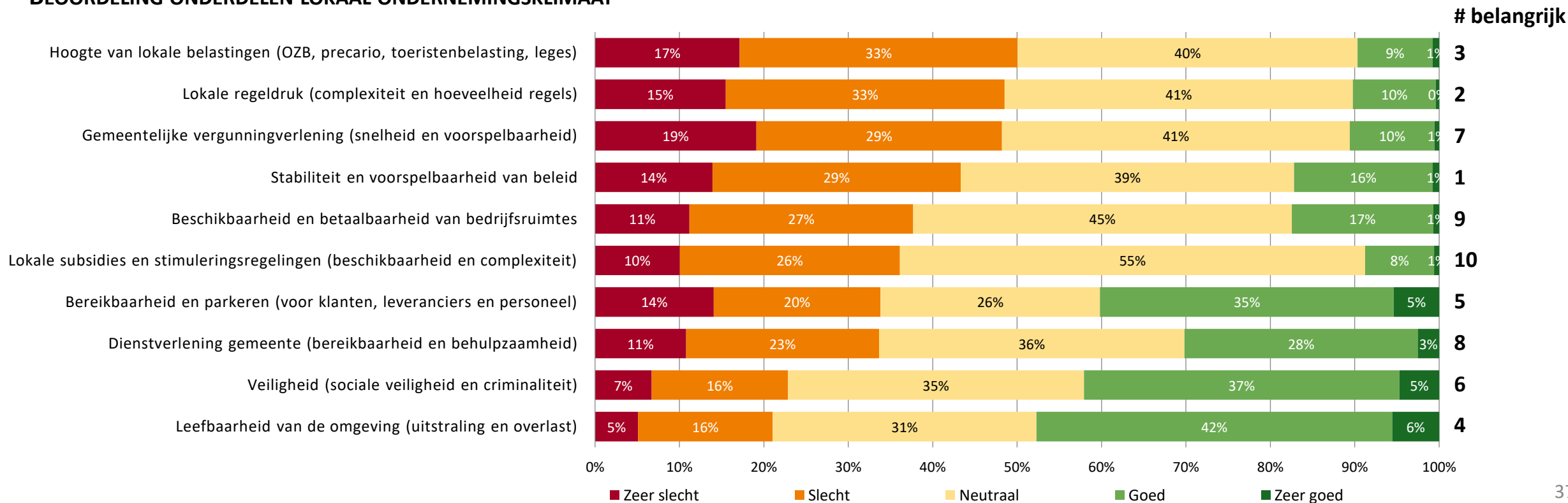

VOORAL LOKALE LASTEN EN REGELS VORMEN KNELPUNTEN IN HET LOKALE ONDERNEMINGSKLIMAAT

Ondernemers zijn vooral kritisch op de hoogte van lokale belastingen, de regeldruk en de gemeentelijke vergunningverlening. Op deze onderdelen is het aandeel negatieve beoordelingen duidelijk groter dan het positieve. De veiligheid, leefbaarheid, bereikbaarheid en de gemeentelijke dienstverlening worden relatief gunstiger beoordeeld. Daar overheerst vaker een neutraal tot positief beeld.

Het getal rechts geeft aan op welke plek een thema staat in de rangorde van belangrijkste onderwerpen (zie pagina 36). De hoogte van lokale belastingen wordt het negatiefst beoordeeld en staat in de rangorde op de derde plaats.

BEOORDELING ONDERDELEN LOKAAL ONDERNEMINGSKLIMAAT

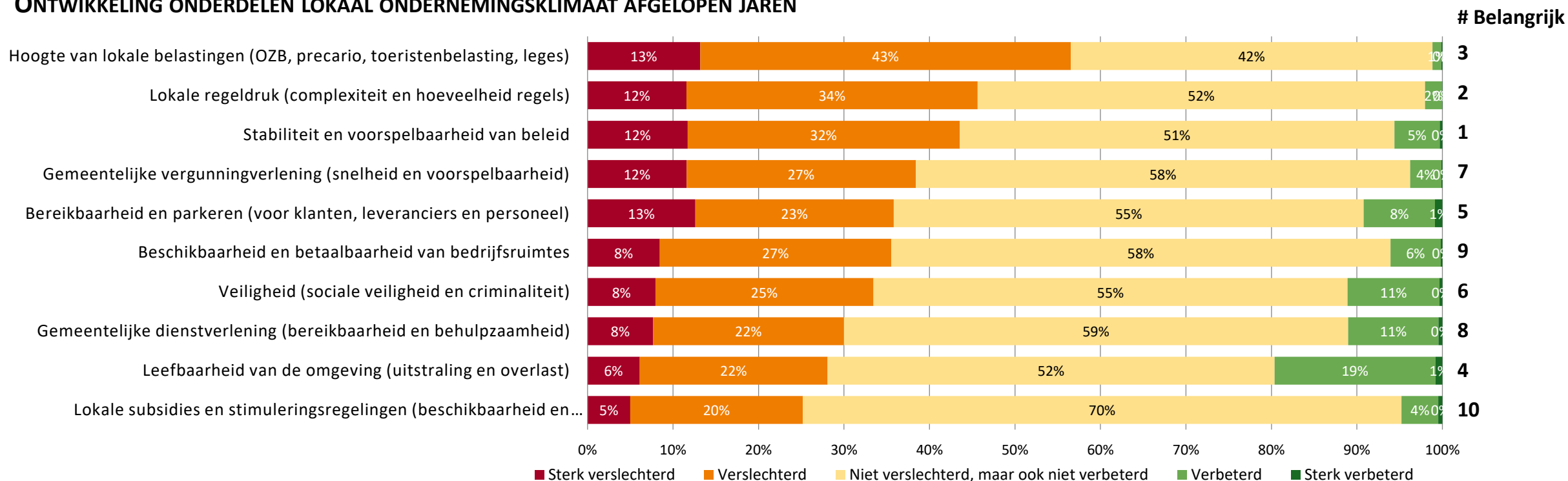

WEINIG VOORUITGANG IN HET LOKALE ONDERNEMINGSKLIMAAT

De meeste ondernemers geven aan dat onderdelen van het lokale ondernemingsklimaat de afgelopen jaren niet duidelijk zijn verbeterd of verslechterd. Tegelijkertijd vindt een flinke groep dat vooral lokale belastingen, regeldruk en vergunningverlening zijn verslechterd. Slechts een klein deel ziet verbetering. Het algemene beeld is daarom dat er weinig vooruitgang is en soms zelfs achteruitgang.

Het getal rechts geeft aan op welke plek een thema staat in de rangorde van belangrijkste onderwerpen (zie pagina 36). Op de drie belangrijkste thema's ervaren ondernemers het vaakst verslechtering, terwijl zij over de leefbaarheid van de omgeving (nummer 4 in belang) vaker positief zijn.

ONTWIKKELING ONDERDELEN LOKAAL ONDERNEMINGSKLIMAAT AFGELOPEN JAREN

VERDIEPING:
BELANGRIJKE THEMA'S
PER BRANCHE

BELANGRIJKSTE THEMA'S PER SECTOR – LANDELIJK

	Bouw	Cultuur, sport en recreatie	Groot- en detailhandel	Horeca	Informatie en communicatie	Landbouw en visserij	(Maak)Industrie	Onderwijs	Transport en logistiek	Vastgoed	Zorg en welzijn	Financiële dienstverlening	Specialistische zakelijke dienstverlening	Overige zakelijke dienstverlening	Overige persoonlijke dienstverlening	Totaal
Regeldruk	43%	42%	49%	51%	39%	49%	48%	43%	47%	51%	61%	56%	38%	48%	44%	47%
Loonkosten en werkgeverslasten	34%	38%	57%	59%	32%	34%	59%	37%	40%	27%	40%	28%	32%	51%	47%	45%
Stabiliteit en voorspelbaarheid van beleid	44%	40%	33%	22%	45%	40%	39%	56%	36%	49%	47%	45%	52%	40%	34%	39%
Belastingen en premies	30%	31%	46%	42%	35%	29%	29%	41%	34%	47%	34%	39%	31%	34%	41%	37%
Arbeidsmarkt	32%	20%	30%	29%	29%	19%	30%	14%	27%	9%	40%	35%	35%	37%	30%	30%
Energiekosten	5%	18%	15%	23%	9%	15%	20%	4%	8%	11%	10%	11%	9%	8%	20%	13%
Vergunningverlening	27%	18%	7%	14%	9%	19%	6%	2%	14%	35%	10%	17%	9%	12%	11%	13%
Verplichtingen rondom verduurzaming	12%	14%	11%	7%	7%	21%	13%	0%	21%	17%	4%	9%	9%	10%	9%	11%
Stikstof	20%	10%	7%	11%	6%	24%	8%	14%	10%	13%	4%	13%	11%	8%	5%	11%
Toegang tot het elektriciteitsnet	13%	11%	10%	6%	14%	9%	16%	17%	16%	19%	6%	6%	12%	7%	12%	11%
Aansluiting op arbeidsmarkt	11%	8%	5%	4%	11%	5%	8%	27%	2%	3%	12%	15%	15%	10%	11%	8%
Infrastructuur & bereikbaarheid	7%	11%	9%	10%	7%	4%	1%	8%	23%	6%	4%	6%	10%	9%	7%	8%
Kansen voor innovatie	7%	10%	4%	0%	20%	7%	8%	12%	5%	5%	5%	4%	16%	6%	3%	7%

Leeswijzer: In de tabel hierboven staat voor elke sector welke thema’s in de top 3 van belangrijke thema’s zijn geplaatst. Zo heeft 43% van de ondernemers in de bouw ‘regeldruk en vergunningverlening’ in hun top drie van belangrijkste thema’s geplaatst.

BELANGRIJKSTE THEMA'S PER SECTOR - LOKAAL

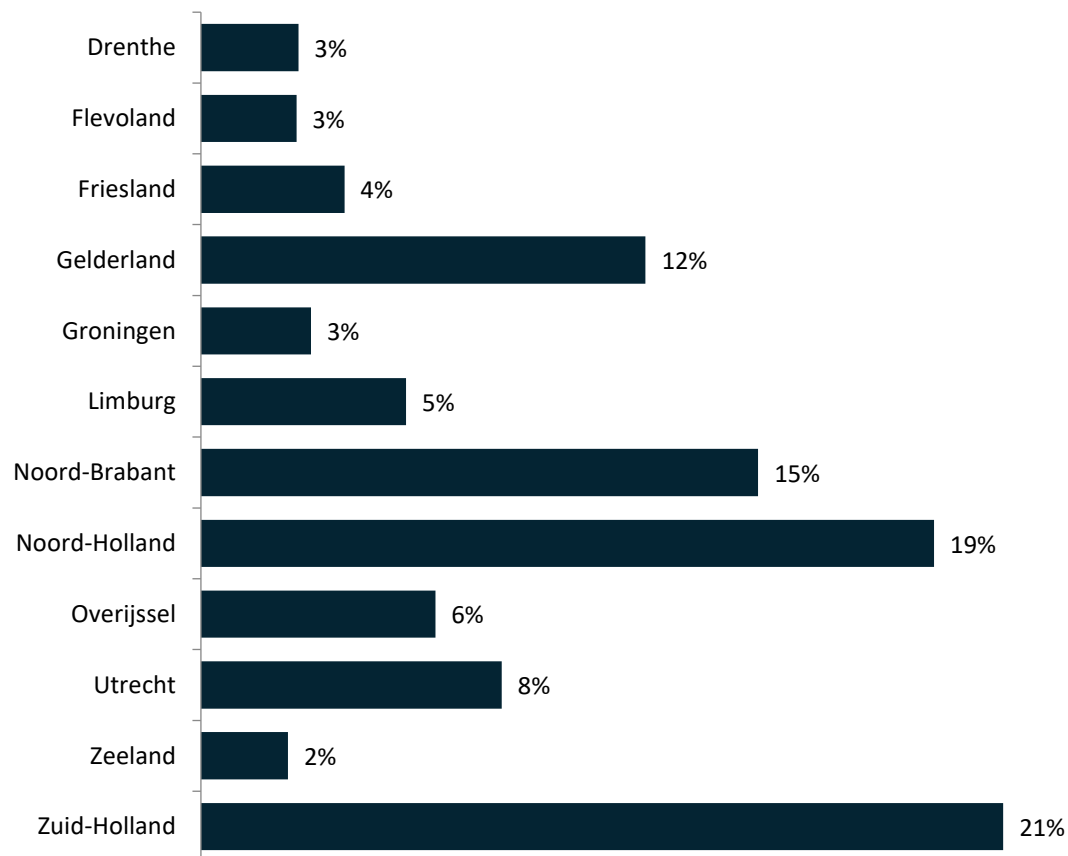
	Bouw	Cultuur, sport en recreatie	Groot- en detailhandel	Horeca	Informatie en communicatie	Landbouw en visserij	(Maak)Industrie	Onderwijs	Transport en logistiek	Vastgoed	Zorg en welzijn	Financiële dienstverlening	Specialistische zakelijke dienstverlening	Overige zakelijke dienstverlening	Overige persoonlijke dienstverlening	Totaal
Stabiliteit en voorspelbaarheid van beleid	47%	51%	32%	28%	42%	51%	50%	29%	44%	41%	39%	47%	44%	45%	28%	40%
Lokale regeldruk	43%	34%	36%	40%	27%	47%	48%	22%	37%	44%	30%	44%	30%	34%	27%	37%
Hoogte van lokale belastingen	23%	27%	40%	46%	25%	33%	28%	25%	29%	44%	31%	30%	29%	38%	49%	35%
Leefbaarheid van de omgeving	22%	26%	35%	31%	37%	19%	27%	51%	25%	30%	38%	34%	35%	33%	36%	31%
Bereikbaarheid en parkeren	15%	21%	43%	37%	37%	12%	16%	32%	20%	30%	30%	34%	29%	31%	42%	31%
Veiligheid	24%	19%	36%	29%	31%	23%	28%	42%	38%	34%	31%	23%	31%	31%	24%	30%
Gemeentelijke vergunningverlening	43%	36%	22%	30%	23%	46%	24%	29%	26%	37%	20%	27%	23%	17%	27%	28%
Gemeentelijke dienstverlening	32%	24%	15%	22%	24%	27%	24%	20%	28%	21%	28%	23%	24%	19%	13%	22%
Beschikbaarheid en betaalbaarheid van bedrijfsruimtes	25%	24%	19%	12%	31%	7%	26%	7%	29%	11%	24%	27%	25%	30%	24%	20%
Lokale subsidies en stimuleringsregelingen	14%	19%	10%	7%	11%	6%	12%	22%	4%	7%	6%	3%	10%	10%	9%	10%

Leeswijzer: In de tabel hierboven staat voor elke sector welke thema's in de top 3 van belangrijke thema's zijn geplaatst. Zo heeft 47% van de ondernemers in de bouw 'Stabiliteit en voorspelbaarheid van beleid' in hun top drie van belangrijkste thema's geplaatst.

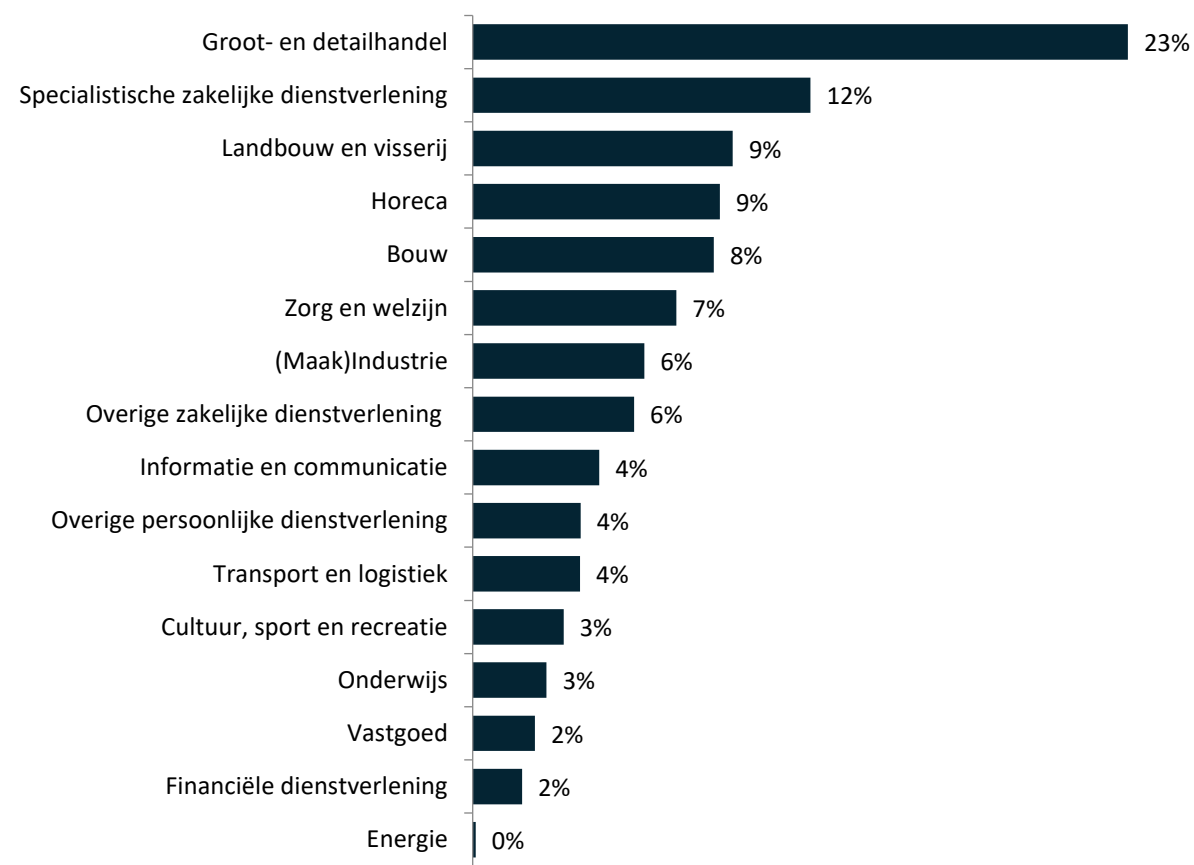
BIJLAGE

PROVINCIE

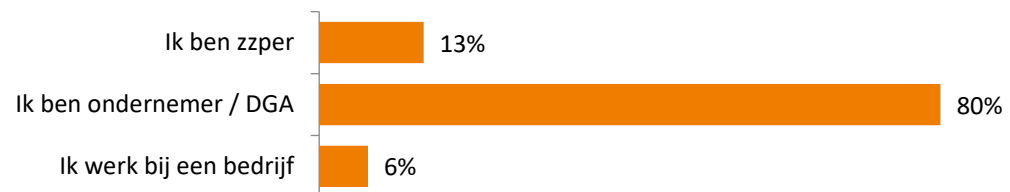

BRANCHE

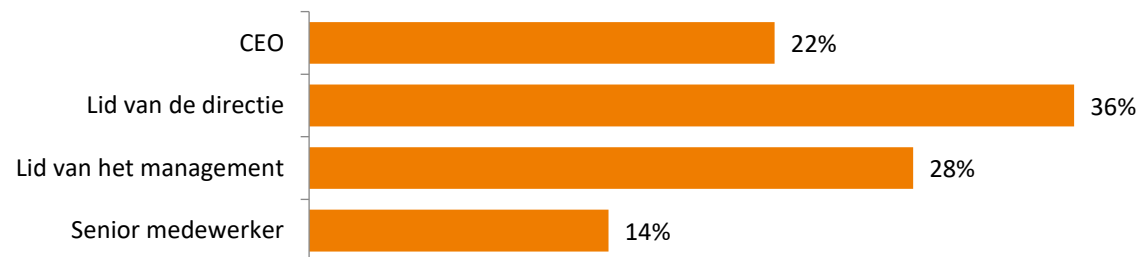

In verband met het lage aantal deelnemers ($n < 30$) zijn de sectoren 'Water- en afvalbeheer' en 'Delfstoffen' niet weergegeven in verdiepende analyses

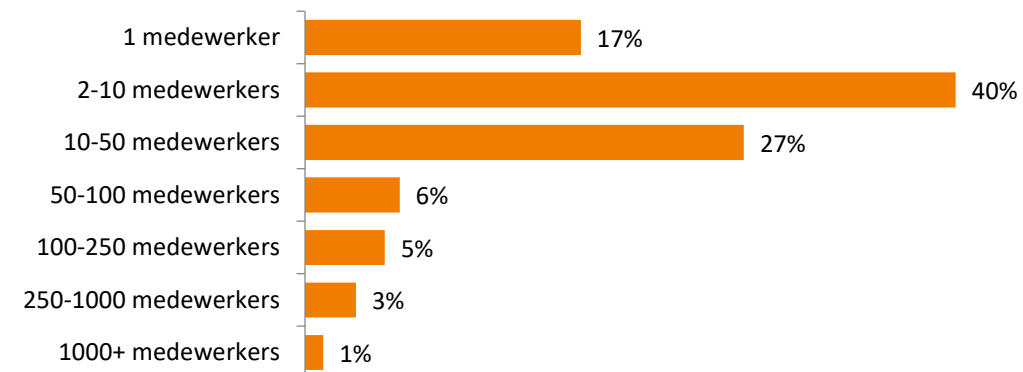
WERKSITUATIE

FUNCTIE*

BEDRIJFSGROOTTE

*Enkel gevraagd aan respondenten die bij een bedrijf werken | n = 225

OVER DE EERDERE ONDERZOEK

In dit onderzoek worden de uitkomsten vergeleken met eerdere metingen naar het ondernemingsklimaat. Door deze vergelijking ontstaat inzicht in de ontwikkeling in de tijd en kunnen trends worden gevolgd. De resultaten zijn gebaseerd op de volgende onderzoeken:

- [Ondernemingsklimaat maart 2023](#): 2075 respondenten
- [Ondernemingsklimaat februari 2024](#): 1625 respondenten
- [Ondernemingsklimaat november 2024](#): 3092 respondenten
- [PrinsjedagPeiling augustus 2025](#): 4057 respondenten

De verschillende metingen bieden samen een breed en actueel beeld van hoe ondernemers het ondernemingsklimaat ervaren en hoe dit zich in de afgelopen jaren heeft ontwikkeld.